

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta lesnická a dřevařská
Katedra myslivosti

**Vývoj populace prasete divokého (S u s s c r o f a)
na Klatovsku**

Population development of the wildboar (S u s s c r o f a) in
Klatovy region

Bakalářská práce

Autor práce: Zdeněk Frolík

Vedoucí práce: prof. Ing. Jaroslav Červený, CSc.

2017

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta lesnická a dřevařská

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce: Zdeněk Frolík
Studijní program: Lesnictví
Obor: Provoz a řízení myslivosti

Vedoucí práce: prof. Ing. Jaroslav Červený, CSc.
Garantující pracoviště: Katedra myslivosti a lesnické zoologie
Jazyk práce: Čeština

Název práce: **Vývoj populace prasete divokého (*Sus scrofa*) na Klatovsku**
Název anglicky: **Population development of the wildboar (*Sus scrofa*) in Klatovy region (SW Bohemia)**

Cíle práce: Popsat historii výskytu a vyhodnotit současný vývoj populace prasete divokého na Klatovsku (JZ Čechy)

Metodika: Literární přehled sledované problematiky. Popis sledovaného území. Popis zvolené metodiky získávání dat. Interpretace získaných výsledků ve vztahu k prostředí sledované oblasti. Vyhodnocení dosažených výsledků vhodnými statistickými metodami. Diskuze a srovnání dosažených výsledků s doposud zjištěnými literárními daty. Zobecnění dosažených výsledků.

Časový harmonogram:

1. Literární přehled do konce prosince 2016
2. Vypracování metodiky a popisu sledovaného území do konce ledna 2017
3. Ukončení získávání dat do konce února 2017
4. Odevzdání předběžného rukopisu do konce března 2017
5. Odevzdání konečné svázané verze práce do 15.dubna 2017

Doporučený rozsah práce: 30 -50 stran

Klíčová slova: populační dynamika, sudokopytníci, jihozápadní Čechy

Doporučené zdroje informací:

1. Anděra M., Červený J., 2009: Velcí savci v České republice. 1. Sudokopytníci (Artiodactyla). Národní muzeum Praha, 87 str.
2. Anděra M., Gaisler J., 2012: Savci České republiky, Academia Praha, 285 str.
3. Andreska J., Andresková E., 1993: Tisíc let myslivosti. TINA Vimperk, 443 str.
4. Hladíková B., Zbořil J., Tkadlec E., 2008: Populační dynamika prasete divokého (*Sus scrofa*) na střední Moravě (Artiodactyla, Suidae). Lynx n.s. (Praha), 39: 55-62.
5. Niethammer J., Krapp F., 1986: Handbuch der Säugetierie Europas. Band 2/II Paarhufer (Suidae, Cervidae, Bovidae). AULA Verlag GmbH, Wiesbaden, pp.296

Předběžný termín obhajoby: 2016/17 LS - FLD

Elektronicky schváleno: 5. 5. 2016

doc. Ing. Vlastimil Hart,
Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno: 27. 1. 2017

prof. Ing. Marek Turčáni,
PhD.

Děkan

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vývoj populace prasete divokého (S u s s c r o f a) na Klatovsku“ vypracoval samostatně pod vedením prof. Ing. Jaroslava Červeného, CSc., a použil jen prameny, které uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědom že vypracováním bakalářské práce souhlasím také s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb. „O vysokých školách“ v platném znění, s to bez ohledu na výsledek její obhajoby.

V Praze dne 10. dubna 2015

.....

Zdeněk Frolík

Poděkování:

Děkuji prof. Ing. Jaroslavu Červenému CSc. za odborné vedení, objektivní rady a připomínky při vzniku a dokončování této bakalářské práce. Zároveň bych rád poděkoval pracovníku státní správy myslivosti při ORP Klatovy Ing. Milanu Tůmovi za poskytnutá data a Ing. Václavu Reňákovi za poskytnutí odborné literatury.

Abstrakt

Tato bakalářská práce objasňuje a též vyhodnocuje vývoj populace prasete divokého (*Sus scrofa*) na Klatovsku, který je porovnáván s celkovým vývojem tohoto druhu v celorepublikovém měřítku. Práce vychází ze statistických údajů místně příslušného ORP v dané oblasti i oficiálně dostupných dat ČSÚ v rozpětí několika desítek let.

Konkrétní informace v souvislosti s biologicko-etologickými vlastnostmi tohoto druhu jsou podkladem pro následnou analýzu populační dynamiky a jeho stále se zvyšující stavy. V tomto ohledu je též velmi důležité veterinární hledisko s jistým celkovým dopadem na kondici i zdravotní stav černé zvěře.

Významným a ověřeným poznatkem způsobu života u prasete divokého, je poměrně značná prostorová aktivita ve spojitosti s potravními nároky a potažmo působením škod různého významu i rozsahu. Tyto se dotýkají především našeho zemědělství, lesního hospodářství, ale též životního prostředí a v nemalé míře i silniční dopravy. Velmi vážným rizikovým faktorem přemnožení je hrozba vzniku nežádoucí epidemie i možnost přenosu a nákazy některou ze závažných chorob, přímo ohrožující zdraví a život zvířat, ale i člověka.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem i pozoruhodné inteligenci a rychlé přizpůsobivosti černé zvěře je zapotřebí přistoupit co nejdříve ke konkrétním a neodkladným řešením v otázce jejího celkového a kvalitního managementu.

Klíčová slova

Prase divoké (*Sus scrofa*), jihozápadní Čechy, populační dynamika

Abstract

This bachelor work clarifies and then evaluates the development of populations of wild boar (*Sus scrofa*) on Klatovsko which is confronted with the overall development of this kind in a nationwide scale. The work is based on statistical data locally relevant ORP in the area and officially available data of the ČSÚ in the span of several decades.

Specific information relating to biological and ethological characteristics of this kind are the basis for the subsequent analysis of population dynamics and its ever-growing states. In this respect it is also very important health aspect, with some impact on the overall condition and health status of wild boars.

An important finding and proven way of life in wild boar is relatively large spatial activity in conjunction with the claims and hence by food effect of damage of different significance and scale. These will mainly affect our agriculture, forestry, but also the environment and to a large extent and road transport. Very serious risk factor overgrowth is undesirable threat of epidemics and the possibility of transmission of infection and one of the major diseases, directly threatening the health and life of animals, but also humans.

Given the above facts and remarkable intelligence and quick adaptability of wild boars is necessary to proceed as soon as possible to specific and urgent solution to the issue of a total quality management.

Key Words

Wild boar (*Sus scrofa*), southwest Bohemia, population dynamics

Obsah

1. ÚVOD:	11
2. LITERÁRNÍ PŘEHLED	12
2. 1. Všeobecná část	12
2. 1. 1. Taxonomie druhu	12
2. 1. 2. Geografický výskyt.....	13
2. 1. 3. Historický výskyt a rozšíření v ČR.....	14
2. 2. Charakteristika prasete divokého	15
2. 2. 1. Celkový popis	15
2. 2. 2. Myslivecký popis	16
2. 2. 3. Odlišnost mezi pohlavími	16
2. 2. 4. Popis chrupu.....	16
2. 3. Biologie černé zvěře	17
2. 3. 1. Potrava a její složení	17
2. 3. 2. Výskyt a etologie černé zvěře	18
2. 3. 3. Vůdčí postavení v tlupě.....	21
2. 3. 4. Období chrutí a jeho průběh	22
2. 4. Závažné choroby černé zvěře	25
2. 4. 1. Virová onemocnění.....	25
2. 4. 2. Klasický mor prasat	25
2. 4. 3. Africký mor prasat	26
2. 4. 4. Aujezskyho choroba	26
2. 4. 5. Vzteklna	27
2. 5. 1. Bakteriální onemocnění	27
2. 5. 2. Červenka	27
2. 5. 3. Brucelóza	28
2. 5. 4. Salmonelóza	28
2. 5. 5. Ptačí tuberkulóza	29
2. 6. 1. Parazitární onemocnění.....	29
2. 6. 2. Trichinelóza.....	29
2. 6. 3. Toxoplazmóza	30
2. 6. 4. Verminózní pneumonie	30
2. 6. 5. Svrab - prašivina	30
3. NÁRŮST POČETNÍCH STAVŮ ČERNÉ ZVĚŘE	31
3. 1. Reprodukční adaptabilita černé zvěře.....	31
3. 1. 1. Okolnosti vzestupu početních stavů černé zvěře.....	32

3. 1. 2. Okolnosti nárůstu stavů dle Wolfa:.....	34
3. 1. 3. Okolnosti nárůstu stavů dle Vodňanského:	35
3. 2. Škody působené černou zvěří.....	35
3. 2. 1. Škody v lesním hospodářství	35
3. 2. 2. Škody v zemědělství.....	36
3. 2. 3. Faktory ovlivňující výši škod.....	38
3. 2. 4. Ochranná opatření	39
3. 2. 5. Odváděcí příkrmování černé zvěře	40
4. LOV ČERNÉ ZVĚŘE JAKO SOUČÁST JEJÍHO CHOVU	41
4. 1. Historie lovu prasete divokého po současnost	41
4. 1. 1. Priority lovu z hlediska chovatelského.....	46
4. 1. 2. Lov černé zvěře v souladu se zákonem	49
4. 1. 3. Metody lovu černé zvěře.....	50
4. 1. 4. Lov osamělý.....	50
4. 1. 5. Lov společný.....	51
4. 1. 6. Lov odchytem	52
4. 1. 7. Psi a lov černé zvěře	53
4. 1. 8. Doba lovu prasete divokého.....	55
5. METODIKA	57
5. 1. Popis sledované oblasti.....	57
5. 1. 1. Klimatické podmínky.....	57
5. 1. 2. Péče o životní prostředí	58
5. 1. 3. Přehled subjektů mysliveckého hospodaření	58
5. 1. 4. Celkový odlov černé zvěře na Klatovsku a v ČR	59
6. VÝSLEDKY	61
6. 1. VÝVOJ POPULACÍ ČERNÉ ZVĚŘE V JEDNOTLIVÝCH ORP KLATOVSKA A NP ŠUMAVA	61
6. 1. 1. ORP Klatovy	62
6. 1. 2. ORP Sušice	62
6. 1. 3. ORP Horažďovice	62
6. 1. 4. NP Šumava.....	64
6. 1. 5. Analýza a vyhodnocení výsledků	66
6. 2. Diskuse	67
6. 3. Závěr	69

Seznam obrázků

- Obrázek č. 1: Prase divoké (S u s s c r o f a)
- Obrázek č. 2: Původní a nepůvodní rozšíření prasete divokého ve světě
- Obrázek č. 3: Současné rozšíření prasete divokého ve světě
- Obrázek č. 4: Otěrkový strom
- Obrázek č. 5: Škody černé zvěře na kukuřici
- Obrázky č. 6, 7: Typy mysliveckých posedů - kazatelen
- Obrázek č. 8: Odchyťová klec na černou zvěř

Seznam tabulek

- Tabulka č. 1: Úlovky černé zvěře na území ČR z let 1949-2000
- Tabulka č. 2: Úlovky černé zvěře v rámci ORP Klatovy a v ČR v letech
2000 – 2016
- Tabulka č. 3: Přehled lovu černé zvěře v závislosti na honební ploše
- Tabulka č. 4: Odlov černé zvěře v NP Šumava za období 2009-2017

Seznam grafů

- Graf č. 1 Struktura osevu obilovin v roce 2015
- Graf č. 2 Vývoj lovu černé zvěře na území ČR od roku 1982 do roku 2010
- Graf č. 3 Lov prasete divokého v rámci ČR v letech 1934-2015
- Graf č. 4 Struktura lovu černé zvěře v letech 2010-2016 v zájmových ORP
- Graf č. 5 Struktura pozemků honiteb v zájmových ORP
- Graf č. 6 Vývoj populace černé zvěře v NP Šumava

1. ÚVOD:

Prase divoké (*Sus scrofa*) je historicky známo jako jeden z významných zástupců naší fauny, jenž svým výskytem a životními potřebami ovlivňuje velkou část rozlohy našeho státu a evropského kontinentu. Tento původní druh patří do skupiny velkých savců, kteří v současné době svojí přítomností v kulturní krajině vzbuzují u veřejnosti oprávněné obavy. Škody jím působené v mnoha umělých ekosystémech, tj. převážně zemědělsky obhospodařované krajině, nebo jiných přírodních či přírodě blízkých, což jsou lesní ekosystémy, byly donedávna spíše přehlíženy či zcela bagatelizovány.

Hlavním záměrem této práce je posouzení a vyhodnocení vývoje populace prasete divokého na základě získaných statistických dat o průběžných odloveh v sledovaném období na Klatovsku v návaznosti na celostátní výsledky šetření. Dle množství neustále se zvyšujících počtů ulovených kusů můžeme reálné stavy pouze odhadovat. Proto významným a spolehlivějším vodítkem pro orientaci a vývoj těchto hodnot je podchycení a registrace výsledků skutečných odlovů této zvěře.

Ke zvolení tohoto tématu jsem přistoupil s ohledem na mé osobní, delší dobu trvající praktické zkušenosti a zájem o tuto zvěř v oblasti mého rodiště, tj. regionu Klatovska. Zde se nachází i jedna z honiteb, ve které mám možnost již řadu let provádět praktický výkon práva myslivosti se všemi jeho právy, ale též mnoha povinnostmi.

Cíl:

Cílem této práce je predikce vývoje stavů prasete divokého v oblasti Klatovska i za pomoci analýzy výsledků celkových odlovů černé zvěře v České republice. Zaměřit svoji pozornost na objasnění garancí trvale udržitelného hospodaření s touto zvěří, prozatím bez vlivu a následků možné nákazy virem AMP. V současnosti to znamená umět pojmenovat formy a metody, které nám pomohou vylepšit nynější krizový stav a vybudovat vhodné a účinné nástroje, zejména k maximální podpoře uživatelů honiteb.

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

2. 1. Všeobecná část

Prase divoké (*Sus scrofa*) je ryze původní, celoplošně rozšířený druh na většině rozlohy našeho státu, v současné době se stoupající četností výskytu. Jeho celkový vývoj udává stáří asi 30 miliónů let (HESPELER, 2007). Patří mezi savce – řád sudokopytníci, podřád nepřežvýkavci (Nonruminantia), čeleď prasatovití (*Suidae*). Mají jednoduchý žaludek (monogastři) a úplný chrup. Čeleď prasatovitých se dále dělí celkem do sedmi rodů – *Sus*, *Pekari*, *Porcula*, *Phacochoerus*, *Potamochoerus*, *Babirusa* a *Hylochoerus*. Rod *Sus* obsahuje konkrétně tři druhy – *Sus scrofa*, *Sus barbatus* a *Sus verrucosus*. Následné taxonomické třídění na jednotlivé poddruhy není doposud sjednocené (HELL, 1986). Například WOLF (1977) eviduje a dále člení osm evropských poddruhů, HELL (1986) rozlišuje sedm poddruhů. Avšak podle jiných odborných výzkumů v důsledku ovlivnění geograficky rozličnými přírodními podmínkami, je členění na jednotlivé podruhy u prasete divokého překonané, podobně jako je tomu u dalších druhů zvířat např. jelena lesního.

2. 1. 1. Taxonomie druhu

Říše: živočichové (*Animalia*)

Kmen: strunatci (*Chordata*)

Podkmen: obratlovci (*Vertebrata*)

Třída: savci (*Mammalia*)

Podtřída: živorodí (*Theria*)

Řád: sudokopytníci (*Artiodactyl*)

Čeleď: prasatovití (*Suidae*)

Rod: prase (*Sus*)

Druh: prase divoké (*Sus scrofa*)

Zdroj: <http://globalnews.ca/news/2792174/restrictions-lifted-on-wild-boar-hunting-in-saskatchewan/>

2. 1. 2. Geografický výskyt

V prostoru Evropy se prase divoké vyskytuje v podstatě na celém kontinentu s výjimkou britských ostrovů. Areál jeho dalšího výskytu je obrovský a zahrnuje rozsáhlé oblasti od západního pobřeží severozápadní Afriky přes značnou část mírného a tropického pásu Asie, k Japonsku, Indonésii až po Srí Lanku. Dalšími místy, jež obývá jsou jižní Švédsko (lokálně vysazené populace a oborní chovy), Severní a Jižní Amerika, Austrálie, jižní Afrika, Nový Zéland, Papua-Nová Guinea Havajské ostrovy aj. Nevyskytuje se např. v seversko-arktických částech Ruska a rozsáhlých oblastech středoasijských pouští a velehor. Východní hranice výskytu onoho druhu prakticky kopíruje hranici kontinentu. Severní hranice se blíží, a to díky nižším vrstvám sněhových pokrývek posledních let, k severnímu polárnímu kruhu. Též velmi častou oblastí výskytu tohoto druhu zvěře jsou některé státy USA, Střední a Jižní Ameriky, Austrálie a Nový Zéland (Hell, 1986).

Nejpočetnější populace prasete divokého se vyskytují v teritoriích evropského Středomoří a v severní Africe. Jejich dalším místem výskytu z důvodu příznivého klimatu je západní a střední Evropa, ale celkově bez větších problémů snášejí i oblasti s podmínkami kontinentálního podnebí (zimy). Za těchto podmínek je proto velmi početná v sousedním Polsku, Pobaltí a v Ruské federaci. Z důvodu dlouho trvajícího

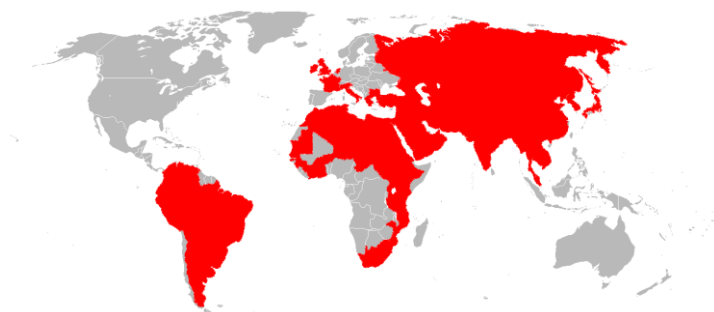
zimního období s vyšším sněhovým pokryvem je pro ni nepříznivá i většina skandinávského prostoru.

Obrázek č. 2 Původní (zeleně) a nepůvodní (modře) rozšíření prasete divokého ve světě

Zdroj: <http://www.wikipedia.org/wiki/Prasedivoke>

Obrázek č. 3 Současné rozšíření prasete divokého ve světě

Zdroj: <http://www.zverina-cz.cz/12-cerna-zver>

2. 1. 3. Historický výskyt a rozšíření v ČR

V českých zemích je výskyt prasete divokého registrován již v dávných dobách neolitu, a to díky různým jeskynním kresbám či archeologickým kosterním nálezům z tohoto období. Už na základě těchto faktů a poznatků lze s jistotou konstatovat, že se jedná o zvěř ryze původní, tj. autochtonní, která se vyskytovala již v oné době na našem současném území. Po celou existenci tohoto druhu až do období středověku byly jeho početní stavy redukovány původními predátory, což byli hlavně medvěd hnědý (*U r s u s a r c t o s*), vlk obecný (*C a n i s l u p u s*) a částečně Rys ostrovid (*L y n x l y n x*). Dále bylo prase divoké loveno tehdejšími dávnými lovci jako vydatný masitý zdroj jejich obživy. Avšak s nástupem rozvinutějšího zemědělství té doby a

následným osidlováním krajiny ve středověku započalo vytlačování velkých šelem, které v konečném důsledku vedlo až k jejich úplnému vyhubení. To mělo za následek velký nárůst početních stavů divokých prasat ve volné přírodě a počátkům značných škod v zemědělství. Již ve středověku za vlády císařovny Marie Terezie byl 18.1.1766 vydán patent povinnosti hrazení škod způsobených zvěří. Následkem narůstajícího množství stížností ze strany poddaných bylo císařovnou vydáno nařízení dne 25.4.1770, které mělo výše uvedeným škodám zabránit. Toto nařízení směřovalo k razantnímu snížení stavů černé zvěře a do budoucna zavedení jejího chovu pouze v ohrazených oborách, které jí zabrání úniku zpět do volnosti. Pokud byl zaznamenán výskyt černé zvěře mimo oboru, přistupovalo se k ní dle platného nařízení jako ke zvěři škodné. To znamenalo, že se hubila podobně jako vlci nebo lišky (WOLF, 1995) a stala se tak pouze zvěří oborní. Na konci II. světové války, postupem východní fronty přes naše území našeho státu a únikem přes narušené oborní ploty, se začala černá zvěř postupně rozšiřovat. Taktéž se šířila vlivem migrace ze sousedních zemí, hlavně Polska, Německa a karpatské oblasti. Jako vůbec první byl zaznamenán úlovek již v roce 1946 na Moravě v oblasti Litovle. Vzápětí poté, co divoká prasata ocitla ve volné přírodě a nově vzniklých honitbách, velice záhy došlo k enormnímu nárůstu početních stavů díky jejím silným reprodukčním schopnostem. Kolem 50. let již tento druh postupně osídlil nejprve lesnaté části tehdejšího území státu, ale posléze se rozšířil i do polních biotopů a revírů. Dnes již můžeme s naprostou jistotou konstatovat, že rozšíření a výskyt černé zvěře proběhl v rámci celé ČR (WOLF, 2000).

2. 2. Charakteristika prasete divokého

2. 2. 1. Celkový popis

Prase divoké je zvíře s poměrně mohutným až zavalitým trupem a nižšími končetinami. Jeho hlava má spíše klínovitě protáhlý tvar, zakončená výrazně delším ryjem. Kratší a mohutný krk pokračuje do střední části trupu postupně se snižujícím hřbetem, zakončeným delším ocasem, tzv. pírkem. V horní části hlavy jsou posazena širší, vzpřímená slecha a pod nimi malá světla. Celé tělo divočáků je porostlé dlouhými osinami či štětinami, které jsou na konci rozdvojené a na hřbetě starších jedinců vytváří tzv. hřeben. V létě bývá zbarvení divokých prasat šedohnědé, v zimním období tmavě šedé až černé. Kňouři dorůstají v kohoutku 55 -100 cm a na délku 120–180 cm, pokud se jedná o karpatskou rasu, její váha dosahuje vyšších hodnot, než je tomu u naší středoevropské (HROMAS, 2000). Jsou i autoři, kteří píšou o hmotnosti dosahující 200 kg a v oblasti Karpat i přes 300 kg. (WOLF, 1995). Prase divoké má nejlépe ze smyslových orgánů vyvinutý čich a sluch, naopak daleko hůře oproti těmto dvěma smyslům je vyvinut zrak. V případě potřeby a dokáže výborně

brodit i plavat. Ze zubů jsou výrazně vyvinuty špičáky, jenž u starších jedinců trčí z tlamy a mívají podobu menších ohnutých klů. Trávicí systém tvoří monogastrický, tj. jednoduchý o objemu až 6 litrů, uzpůsobený k příjmu smíšené potravy.

2. 2. 2. Myslivecký popis

Samec – kňour, samice – bachyně, mládě – sele. Nos s čumákem – ryj, oči – světla, uši – slechy, hřbet – hřeben, špičáky spodní čelisti – páráky, špičáky horní čelisti – klektáky, nohy – běhy, kopýtko – spárky a paspárky, pohlavní orgány samce-střapec a žíla, varlata – ráže, pohlavní orgán samičí – přeska (HROMAS et.al., 2000).

2. 2. 3. Odlišnost mezi pohlavími

Vnější rozdílnost v konstituci mezi samcem a samicí není navenek až tak zvlášť patrná. V případě starší zvěře se u bachyně jeví hlava delší a štíhlejší, naopak u kňourů mohutnější a širší. Je to dáno jednak dlouhými a hustými štětinami a dále svými špičáky, které zvláště u starších jedinců (kňourů) zvedají horní ret. Ke spolehlivějšímu odlišení dospělé samčí a samičí zvěře je potřeba vzít v potaz též vyvinuté ráže a střapce kňourů.

2. 2. 4. Popis chrupu

Vzorec chrupu je u prasete divokého následující: 3 1 4 3 / 3 1 4 3. Trvalý chrup se všemi stoličkami tj. 44 zubů bývá dokončen ve stáří 20 až 21 měsíců, u některých jedinců i později). Mezi velmi výrazné a viditelné znaky samců prasete divokého lze uvést čtyři výrazné trojhranné a velmi ostré špičáky, které se svým růstem ohýbají a tyčí vzhůru. Hlavně v době chrutí, tj. páření jim slouží jako velmi nebezpečná a odstrašující zbraň vůči menším a slabším jedincům při vzájemných potyčkách a soubojích. U starých a silných samců mohou dorůst až do velikosti 20 cm, ve vzácných případech až do délky kolem 30 cm. Větší a silnější spodní špičáky kňourů nazývají myslivci páráky, menší horní špičáky označují jako klektáky. Společně se tyto dva páry špičáků nazývají zbraně. Samice mívají ve spodní čelisti špičáky zřetelně menší a směřují vzhůru mírněji. Toto se týká převážně starších samičích jedinců a nazývají se háky. Věk divočáků se určuje převážně podle mohutnosti těla a chování uvnitř tlupy. Pohlavní dimorfismus u tohoto druhu není příliš výrazný. Patrný je až u starší zvěře, kdy se hlava bachyně jeví štíhlejší a protáhlejší, než je tomu u kňourů. Je to dáno tím, že kňouři mívají delší štětiny na hlavě mezi slechy a dále mají výrazně vztyčené páráky, které přizvedávají horní ret (HROMAS, 2000).

2. 3. Biologie černé zvěře

2. 3. 1. Potrava a její složení

Již s ohledem na stavbu chrupu i žaludku můžeme konstatovat, že divoká prasata jsou všežravci. Své potravní nároky dokážou totiž z maximální části přizpůsobit a podřídit tomu, co mají z hlediska jejich potravního spektra právě k dispozici. Odborně řečeno, divočáci nejsou lovci, nýbrž sběrači (HESPELER, 2007). Potravu černé zvěře podle zjištění tvoří z 80 % rostlinná potrava a cca 17 % živočišná potrava. Zásadní význam pro život této zvěře má dostupnost kvalitního zdroje vody. Průměrná spotřeba vody u dospělého jedince o váze 90 kg je asi 8-11 litrů/den, u březí případně kojící bachyně cca 12-15 litrů denně. Požívají především rostlinnou potravu, jako např. semena a plody různých trav, bylin, keřů a stromů, jsou to např. ořechy, žaludy, bukvice, kaštiny, různé bobule, padané ovoce, různé kořínky, hlízy a cibule rostlin, letorosty listnatých dřevin i jehličnanů (dub, buk, smrk apod.). Dále to jsou mršiny, odpadky, slimáci, plazy, obojživelníky, tak různé hlodavce jako např. myši, hraboše a nepohrdnou ani hmyzem – např. brouky či jejich larvami. Bohužel jim padnou za oběť též mláďata různých živočichů, snůšky vajec ptáků hnízdících na zemi či právě vylíhlá mláďata těchto ptáků. Pro myslivce platí divočáci jako velcí a odvšní predátoři veškeré drobné zvěře, hlavně koroptví, bažantů, zajíců, ale též čerstvě kladených mláďat jiné spárkaté zvěře. Velmi často se jedná i o zákonem chráněné, vzácné a ohrožené druhy různých druhů ptactva, jako např. sluka lesní, bekasina otavní, chřástal polní, jeřábek lesní, tetřev obecný, tetřev hlušec apod. Na polních plodinách, zvláště na kukuřici pak dokážou divoká prasata napáchat i velmi rozsáhlé a značné škody. Naopak v lesním hospodářství bývá velmi užitečné tím, že dokáže zlikvidovat velké množství škodlivého hmyzu. To znamená, že mají v přírodě vliv pozitivní i negativní. Divoká prasata zastávají v přírodě též funkci hygienicko-asanační, kdy se často postarají o likvidaci raněné a uhynulé zvěře, případně jiných zvířat z důvodu postřelení při lovu, po střetu s motorovým vozidlem, případně úhynů zvěře při tuhých zimách. Právě všežravost divokých prasat je jedním z hlavních a primárních předpokladů úspěšného rozšíření převážně na celém území našeho státu. Vlivem nadmořské výšky a půdního profilu ve vyšších polohách, jenž je převážně kamenitý, v zimě brzy a snáze zamrzne, a tím je pro divočáky potravně nevhodný. Proto se tato zvěř snaží využívat nižší teplejší oblasti, které byly dříve zúrodněny. Tyto plochy jsou intenzivně obhospodařovány a mají mocnou i kyprou vrstvu ornice, což je ideální při hledání potravy. Také v několika posledních letech se často objevují též na různých skládkách, a dokonce přímo v intravilánech některých měst a obcí, kde vyhledávají a konzumují potravu v okolí popelnic a kontejnerů. Byly zjištěny a podchyceny případy, kdy divočáci převracejí popelnice a valí je před sebou ve snaze z nich vybrat co

nejvíce odpadků. Ve velmi širokém spektru jejich potravní složky a konzumace rostlinná složka a pouze přechodně se jedná o navýšení příjmu živočišné, a to z výše uvedených případů přemnožení kalamitních škůdců v lesích jako např. chrousta, sosnokaze, plaskohřbetky, jejichž vývojová stadia probíhají v půdě (WOLF, 1995).

2. 3. 2. Výskyt a etologie černé zvěře

Ryze původním biotopem výskytu černé zvěře byly níže položené teplejší a prosvětlené lesy, převážně dubové i lužní s dostatečným množstvím rákosu. S postupným nárůstem ploch zemědělské půdy a s tím spojeným odlesňováním i odvodňováním jejich dosavadního životního prostředí se tato zvěř velmi úspěšně adaptuje na nové. Jsou to jehličnato-listnaté i jehličnaté lesy s bylinným nebo jiným podrostem a převážně výhodným přístupem do polních lokalit. V dnešní době se s tímto druhem můžeme setkat takřka kdekoliv, neboť je maximálně přizpůsobivý s nepříliš vyhraněnými nároky na prostředí. To jest od nejnižších poloh až po nadmořskou výšku přesahující 1000 m, kde se však zdržují méně často, nebo jen přechodně v době vegetace. Hlavní těžiště výskytu leží ve středních polohách – do rozpětí 200–600 m. n. m. spadají více než čtyři pětiny nálezových dat (84,4 %) a oblasti pod 200 m. n. m. či nad 800 m. n. m. mají výrazně menšinový podíl (pod 5 %). Průměrná nadmořská výška míst stálého výskytu je 441,8 m. n. m., v období léta mohou divočáci též vystoupat až nad horní hranici lesa (např. Šumava, Hrubý Jeseník tj. 1000-1200 m. n. m., zřídka do 1300 m. n. m.). Tlupa černé zvěře mívá krátkodobý akční rádius 3-5 km, který se řídí většinou podle charakteru biotopu a zaujímá velikost 200-2000 ha (výjimečně i 5000 ha). Migrace na větší vzdálenosti nejsou příliš časté. Jedním z důležitých aspektů, který ovlivňuje způsob života černé zvěře, je přístup k vydatnému a kvalitnímu zdroji potravy (žíru) je intenzita a délka zimního období. Tento daný abiotický faktor má rozhodující vliv na výšce sněhové vrstvy a dále na síle a trvání mrazivého období. Občas dochází k tomu, že i pro tak silnou, odolnou a houževnatou černou zvěř je značný problém narušit (rozrýt) úplně zamrzlou svrchní vrstvu půdy do větší hloubky o mocnosti až několika desítek centimetrů (WOLF 2000). Tato činnost ji samozřejmě odčerpává mnoho sil a energie a nezřídka se stává, že pro malé a slabší kusy (převážně selata) je toto období doslova kritické až fatální s následnými úhyny hladem. Avšak za těchto běžných okolností a příznivém klimatu jí vyhovují lesy lužní a rozlehlé plochy lesa, které navíc sousedící s polními biotopy. Avšak nejraději vyhledává smíšené, případně listnaté lesy s příměsí dubu a buku, kde ráda sbírá zralé plody těchto dřevin. V lesním prostředí též s oblibou vyhledává tzv. kaliště. To jsou místa v lesních porostech s trvalejší vlhkostí, případně více či méně zatopená vodou a většinou s dostatkem bahna, které bývá až nápadně rozválené i

na větší ploše. Zde černá zvěř velmi ráda kaliští, tj. válí se v bahně, aby se jí nalepilo na osiny, po oschnutí ho sedře ze štětín a osin i s kožními parazity. Zde též nachází dostatek stromů, případně kamenů, o které se ráda otírá (drbe) a touto činností zanechává nejen pachové znaky, ale na kůře otěrkových stromů často nápadné a mnohdy i velmi viditelné stopy, tj. pobytové znaky ve formě skvrn suchého bláta a hlíny. Na těchto stromech ulpívá bahno z kaliště tzv. malovánky a takového místo se nazývá drbiště. Touto činností si také černá zvěř vytváří pachové stopy, které ohraničují její teritorium (HARLING, 2009). Divočáci jsou velmi čistotní a v rámci své tlupy velice dbají o čistotu hlavně tím, že se navzájem zbavují nepříjemných a nebezpečných parazitů, a to bez ohledu na sociální postavení v tlupě. V zimním období ke krytu i klidu vyhledává křovitý lesní podrost i husté mlází, které ji chrání před drsnějšími vlivy počasí. Naproti tomu ve vegetačním období se zdržuje převážně v rozsáhlých a již potřebně vzrostlých kulturách řepky, obilí a v létě i kukuřici, kterou převážně opouští až v době její sklizně. Tyto plodiny jim hlavně s postupující zralostí slouží jako vydatný zdroj potravy a zároveň jako vynikající a hlavně bezpečný úkryt. Černá zvěř má velmi silnou integritu a vytváří sociální skupiny podle věku, pohlaví a reprodukčního cyklu. V těchto skupinách se pak diferencuje postavení každého jedince formou určité hierarchie. Postavení jedince ve skupině udává především věk i hmotnost každého jedince (WOLF, 1994).

Obrázek č. 4

Otěrkový strom

Zdroj: autor

Po většinu roku žije černá zvěř ve větších tlupách různého pohlaví i věku a jen staří kňouři, někdy i staré již nevodící bachyně a kusy nemocné, žijí samotářsky. Kusy nějakým způsobem handicapované jsou odstaveny do nižšího stupně postavení v tlupě, vážně raněné a nemocné bývají z tlupy vytlačeny. Po případném uzdravení se nezdědka vracejí zpět ke své tlupě. U černé zvěře je pravidlem, že se nikdy nepřipojuje k cizí tlupě, byť se jedná o zdravý kus (HAPP, 2005). Není až tak vzácné, že se dospělá bachyně ujme cizích opuštěných selat. Divoká prasata žijí převážně nočním způsobem života. Jsou aktivní zejména v noci, kdy den tráví převážně odpočinkem. Jsou schopna vyvinout rychlost až 48 km/h a v průběhu migrace urazit za noc i úsek dlouhý až několik desítek kilometrů, a to hlavně z důvodu zajištění vydatného zdroje žíru. Díky svým vynikajícím smyslům se jim většinou daří velmi dobře a účinně vyhýbat přítomnosti člověka. Za žírem vychází z hustých lesních porostů převážně až za soumraku, aktivní bývá po celou noc až do svítání, kdy se vrací do svých zálehů (WOLF, 1995). Problematika a otázky spojené se způsobem nočního života černé zvěře jsou vysvětlovány hlavně tím, že v dávné minulosti nebyla zvěř s převážně noční aktivitou. Tou se stala později počátkem zvýšeného loveckého tlaku a více či méně neustálého pronásledování ze strany člověka. V důsledku toho, a především v zájmu pocitu své vlastní bezpečnosti se snaží realizovat své téměř každodenní životně důležité aktivity příchodem tmavé noci. Mezi tyto řadíme na první místo hledání a zajištění dostatečného zdroje potravy a rozmnožování. Svoji prapůvodní denní aktivitu a časový režim může černá zvěř opětovně v současnosti realizovat bez obav převážně ve vegetační době. A to v rozlehlých, doslova nekonečných lánech řepky, obilí a kukuřice s dostatkem žíru i případnou existencí vodního zdroje. Dále v zarostlých a hustých lokalitách houštin, mokřadů, lužních až bažinných biotopů, kam nikdo nechodí a není zde nikým rušena. Samozřejmě denní aktivitu divokých prasat je možno názorně vidět i v oborách. Výzkumem a pozorováním bylo zjištěno, že denní aktivita tohoto druhu je 8–11 hodin. Z toho 85 % = hledání a příjem potravy, 10 % = kalištění, 5 % = zápasy a hry mladých jedinců. Odpočinek černé zvěře trvá 13–16 hodin v leže s běhy pod tělem, případně leží na boku s šikmo nataženými běhy od těla. K delšímu odpočinku si zhotovuje lože, ke kratšímu si lehá pouze na holou zem (WOLF, 1995). V současnosti jsou divočáci aktivní převážně za šera a tmy, konkrétně od pozdního večera přes celou noc a jejich aktivita mnohdy končí až po východu slunce. Za podmínek úplné tmy se jejich aktivita snížila a minimálních hodnot nabývá ve dne záhy po poledni. (HARLING, 2009) i jiní uvádějí, že v průběhu jejich celodenního cyklu mívá uvedená zvěř více cyklů aktivity, podobně jako ostatní spárkatá zvěř, které střídá s klidem a odpočinkem. Ovšem za jistých okolností může docházet k určitým odchýlkám i nepravidlostem a těmi bývají například houbaření,

turistické a sportovní aktivity, potravní nabídka apod. V době značně nepříznivého počasí zůstávají divoká prasata v zálehu a po napadnutí vyšších vrstev sněhu zůstávají po celý den ve svém úkrytu. Čím více je „jejich“ biotop ze strany lidí navštěvován, případně je-li na ně vyvíjen zvýšený lovecký tlak, tím více se posouvá se jejich aktivita do nočních hodin. Po dobu chrutí je černá aktivní po celý den, hlavně v klidových lokalitách a zde často se stává, že i statný kňour se může vyskytnout v otevřeném prostoru. Pro svůj kratší odpočinek si divočáci lehají přímo na zem, úpravě lože se věnují před delším odpočinkem. Podobně jako stará zkušená bachyně před metáním, i staří kňouři převážně v zimním období si místo pro svůj odpočinek vystelou větvemi, suchou travou, případně rákosím apod. Celá tlupa obvykle vyrývá tzv. kotliny (kotliny), ve kterých se ukládají bachyně se selaty v těsném kontaktu tak, aby se co nejvíce vzájemně zahřívala. Rovněž tak činí i zbylí lončáci, naopak v době veder ponechávají větší mezery. V těchto dnech s oblibou vyhledávají chladnou minerální půdu, případně stinná a chladnější místa i kaliště. Tato zvěř si buduje větší množství zálehů, které postupně střídá. Kňouři – samotáři před ulehnutím do nich provádí z důvodu většího bezpečí okliku. Poté se vrací po své stopě a uloží se hlavou ve směru příchodu, aby pro případ nebezpečí byl připraven co nejrychleji uniknout. Svá stávaníště volí co nejdále od tlup bachyní proto, aby měl klid a též z důvodu své vlastní bezpečnosti.

2. 3. 3. Vůdčí postavení v tlupě

Hlavním a zároveň vůdčím jedincem v tlupě černé zvěře je vedoucí bachyně se selaty, následují ostatní bachyně – její dcery se svými selaty, dále loňská selata (lončáci) a též několik mladších kňourů. Pro uplatnění postavení vedoucí bachyně se více uplatňuje věk než tělesná hmotnost. Právě proto že je v tlupě nejstarší, požívá tím i jistou autoritu. Svě výsadní postavení však ztrácí v okamžiku, když se již nezúčastní následného chrutí a přestane sama vodit selata. K závažným konfliktům však může dojít za okolností, když v jedné tlupě žijí dvě bachyně shodného stáří. Poražená bachyně většinou odchází se svými selaty i lončáky, následována jednou či dvěma bachyněmi z nižšího stupně hierarchie, které se tím posouvají výše. Cizí bachyně do mateřských tlup nejsou přijímány a tlupa se rozmnožuje pouze o nová selata. Ta začínají dodržovat režim chování uvnitř tlupy ve věku asi tří až čtyř měsíců, tj. v době, kdy jsou odstavována od mateřského mléka jsou nucena si hledat potravu. Od této doby si mohou nerušeně vyhledávat žír pouze poblíž vlastní matky, neboť jakmile se přiblíží k ostatním bachyním, jsou odháněna. Děje se tak proto, že jsou považována za potravní konkurenty a budou se muset utkávat o sociální postavení se sourozenci i ostatními vrstevníky. Tyto šarvátky nejsou konečné, neboť o pozice

v tlupě se bojuje nepřetržitě. Každá tlupa má svoji hraniční početní hustotu a po její naplnění dříve či později dochází k rozdělení. Hlavními důvody bývají vnitřní hierarchie a omezená potravní nabídka. Ve většině případů k tomu dochází tehdy, když bachyně č. 1 a č. 2 jsou stejného věku, ale rozdílné velikosti a potažmo i hmotnosti (HAPP, 2005).

V závislosti na tělesné hmotnosti bachyní starších věkových kategorií se odvíjí další hierarchie pořadí v případném převzetí vedení tlupy za vůdčí bachyni. Pokud nastane situace, že vedoucí bachyně jakýmkoliv způsobem uhynie (např. nesprávný lov, dopravní nehoda apod.), dochází uvnitř tlupy ke krizové situaci především z toho důvodu, že se rozpadne celá její vnitřní struktura a integrita. To přináší do tlupy velmi negativní dopad se všemi jeho následky. Je otázkou, zda se tlupa rozpadne, či zda se vytvoří hierarchie nová s náhradní vedoucí bachyní. Vedoucí bachyně totiž v první řadě hlídá a časově koordinuje chrutí ostatních bachyní uvnitř její tlupy, má dále značný vliv na teritoriální pohyb a chování i na celkovou potravní aktivitu tlupy. V tomto ohledu sehrává velmi významnou úlohu s konečným dopadem při páčání případných škod v přírodě od volně migrujících jedinců. Méně početné tlupy o několika jedincích vytvářejí též mladší kňouři. Výjimkou jsou pouze staří samci, kteří jak už bylo výše uvedeno, žijí převážně samotářsky a k četnějším skupinám černé zvěře se připojují až v období chrutí (WOLF, 1995). Divočáci jsou schopni vyvinout rychlost až 48 km/h a v průběhu migrace urazit za noc též větší vzdálenosti, hlavně z důvodu zajištění kvalitního a dostatečného zdroje žíru pro celou tlupu.

2. 3. 4. Období chrutí a jeho průběh

Významným faktorem vzájemné komunikace hlavně v období říje je typický, až nezaměnitelný pach tohoto druhu zvěře, a to z důvodu trusu a moče. Takto si zvěř značkuje svá domovská teritoria, případně tím bachyně „oznamují“ připravenost k páření (chrutí). Právě v tomto období chrutí se k tlupám bachyní připojují samotářští kňouři-starší pět i více let, a to převážně v noci. Dochází při tom k situacím, že se k tlupě připojí velcí a statní, případně stejně silní kňouři, kteří svádějí o říjné bachyně urputné a pro ně samotné velmi nebezpečné boje. Chrutí začíná většinou v listopadu a pokračuje v prosinci až do ledna. V tomto období lze nalézt na ochozech černé zvěře zpěněnou slinu kňourů, které vznikají pohybem dolní čelisti a obsahují feromony, které posléze vyvolají u vedoucí bachyně připravenost k páření. Signál k jeho začátku dává právě vedoucí bachyně tím, že je připravena se pářit, což je zároveň signálem k páření i pro ostatní bachyně, což vede k synchronizaci chrutí v této konkrétní tlupě. Bachyně jsou připraveny k pokládání maximálně dva dny a vícekrát opakované trvá cca pět minut. Jestliže k oplodnění nedojde, pak se u ní říje opakuje asi po třech

týdnech a důsledkem toho dochází i k časovému posunu metání selat. K rozličné době metání dochází především u mladších bachyní i z důvodu ztráty selat vlivem abiotických činitelů a nedostatečné péči při budování zálehu. Vlivem nynější bohatosti potravní nabídky určité procento bachyní metá i dvakrát ročně. Samotné chrutí do značné míry ovlivňuje i délka světla u populací standardních parametrů (vyrovnaný poměr pohlaví a zastoupení věkových tříd, což by mělo být vždy prioritou) v průběhu nejkratších dnů před zimním slunovratem. K opětovnému chrutí některých bachyní dosud neoplozených dochází před letním slunovratem. Tyto poznatky zjistil v 70. letech minulého století německý výzkumník Heinz Meynhardt. Dospělí kňouři jsou připraveni pokládat bachyně po celý rok a v době chrutí přichází až o třetinu své původní hmotnosti. Právě silní jedinci včetně bachyní zabraňují svým dominantním postavením v pohlavní aktivitě selat a lončáků, a tím i účasti těchto jedinců na chrutí. Kanci staří pět a více let dokážou odradit mladší tří až čtyřleté, natož ještě mladší od účasti na chrutí. Při této činnosti využívá starý dominantní kus směru větru tak, aby jeho pach směřoval k sokovi. Při této příležitosti mívá výhruzně naježený hřeben, tj. dlouhé osiny v oblasti hřbetu. Toto varování ve většině případů postačuje k tomu, aby se ostatní menší a slabší jedinci dali na ústup – hlavně sekáči a lončáci. Dominantní jedinci tak zabrání tomu, aby právě ti slabší pokládali lončačky a selata. Tímto zabrání opožděnému chrutí a nevhodnému období metání selat. Avšak jsou myslivci, kteří se s oblibou věnují lovu osamocených a nezkušených lončáků, případně sekáčů, kteří byli většinou vytlačeni z původních mateřských tlup. Jejich chybným a velmi neuváženým odlovem způsobí to, že se tito jedinci nedožijí potřebného věku a síly, což je důležité i v pozdějším období ke správnému průběhu chrutí. Přitom většinou právě dospělí kňouři žijí na relativně menším biotopu a lépe mohou ovlivnit to, aby se do chrutí nedostaly hlavně bachyňky do věku dvou let. Z chovatelského pohledu a zkušeností v oboru je nepochybně důležitý aspekt přímo ovlivňující sociální strukturu i poměr pohlaví u této zvěře. Výsledkem páření dospělých kňourů s bachyněmi od věku tří let jsou jedinci, kde má mírnou převahu samčí pohlaví. V poslední době je známo, že dostatečný počet starších a tím i dospělých bachyní má pozitivní dopad na selata v tom, že později dospívají. Bohužel velmi častým jevem bývá právě to, že převážně ve věkově narušených tlupách mohou být mladé bachyňky oplozeny většinou i v létě, nebo v jiném období roku. Do chrutí jdou většinou jedinci ve věku jednoho roku a starší, avšak není výjimkou, že se ho zúčastní i letošáci obojího pohlaví.

Bachyně bývá těžká 16 až 17 týdnů (3 měsíce, 3 týdny, 3 dny). Selata jsou kladena (metána) většinou v období již od konce ledna do konce května a jsou až do

podzimu hnědo-rezavě pruhovaná (markazíni). Převážná většina selat se však rodí v průběhu března a počátkem dubna. V prvním roce života do 31.3. dalšího roku se nazývají letošáci a v roce druhém lončáci. Avšak z důvodu již výše zmíněného sociálního narušení populační skladby můžeme v podstatě zaznamenat celoroční metání selat. To je důsledkem toho, že došlo k totálnímu narušení sociální stability a struktury dané populace, tj. především systémově nesprávným odstřelem (HROMAS, 2000). Tam kde chybí vedoucí bachyně v dostatečné množství, zjistíme např. při odlovu, kdy v něm máme selata s váhou v rozpětí 5-40 kg a k tomu i jiné. Naopak je tomu v případě nenarušené populace, kdy ulovené kusy mají v průměru shodnou váhovou strukturu (HAPP, 2005). Bachyně prasete divokého mívá většinou od 4 až do 8 selat, ale může to být i 12 selat. Starší kusy mívají více selat než mladé bachyně. V závislosti na počasí vzorně pečují o selata v zálehu, v předem dobře připraveném a vystlaném chvojím, mechu, suché trávy, případně rákosí, který se většinou nachází na osluněných, jižních a jihovýchodních svazích. Selata kojí, bedlivě střeží a v případě sebemenšího nebezpečí chrání před každým predátorem či vetřelcem, včetně člověka. Vzápětí po metání záleh takřka neopouští, nebo jen krátce a ztrácí postupně na váze. Se selaty opouští úkryt až v závislosti na počasí, za příznivého a teplého již například hned druhý den jejich života. Po jeho opuštění bachyně připravuje téměř každý den nový, jehož kvalita se odvíjí od aktuálního věku selat. Podle MEYENHARDTA (1978) po osmi až čtrnácti dnech (dle ostatních autorů po kratší době), se s nimi vrací zpět k původní tlupě a jsou dále kojena ještě asi 2 měsíce. Po dobu prvních tří týdnů neexistuje žádný pevný kojící řád a v rámci tlupy každá bachyně k sobě připustí i cizí selata stejného věku. Obsah tuku v mateřském mléce je vůči kravskému až dvojnásobný a v počátku života selat je hlavním zdrojem jejich potravy. Od této doby jsou cizí selata odháněna a většinou všechna začínají přijímat i rostlinnou potravu. Žádná osiřelá selata však nejsou z tlupy vypuzována, což svědčí o vysoké sociální vyspělosti a soudržnosti černé zvěře, na rozdíl od zvěře jelení. V případě nebezpečí se selata shlukují pod ochranu jedné či více bachyní a ostatní agresora odhánějí či rovnou likvidují. Jednoletí i dvouletí jedinci přetrvávají i nadále ve společnosti bachyně (matky) uvnitř tlupy většinou až do doby, kdy bývají staršími a silnějšími kusy vytlačeni. Tělesně dospějí až ve 3. až 4. roce života, tudíž o dost později než pohlavně. U bachyněk to bývá velice brzy, a to již v 7. až 9. měsíci, kňourci v 8. až 11. měsíci života. Zvěř přebarvuje na jaře od konce května do poloviny června, kňouři s nevodícími bachyněmi přebarvují dříve než vodící bachyně. Podzimní přebarvování probíhá téměř nezřetelně od začátku září do konce října. Prase divoké je aktivní hlavně v noci, den tráví většinou odpočinkem. Jedná se o skryté žijící tvory, kteří se díky svým dokonale vyvinutým smyslům většinou velmi účinně vyhýbají

přítomnosti člověka. Jedná se o společenskou zvěř, žije obvykle ve skupinách (societách), případně větších rodinných tlupách, které čítají průměrně 20 - 30 jedinců, vzácně i kolem 40 - 50 jedinců.

2. 4. Závažné choroby černé zvěře

Podobně jako je tomu i u jiných druhů živočichů, tak také u divokých prasat se vyskytuje celá řada nákaz a onemocnění, která v dalším i konečném důsledku představují různý stupeň nebezpečnosti jak pro prasata samotná, tak pro ostatní živé tvory, včetně člověka. Existují tři základní kategorie onemocnění, tj. virové, bakteriální, parazitární – tyto se dále dělí na vnější a vnitřní. Patří sem i nádorová onemocnění, intoxikace, působení aflatoxinů, vrozené vady apod. V neposlední řadě podle vzniku a délky choroby na per akutní, akutní či chronické.

2. 4. 1. Virová onemocnění

Tuto skupinu charakterizuje množství odlišných virů, které tvoří miniaturní organismy, obsahující samotný genetický základ RNK (ribonukleová kyselina). Tyto choroby jsou většinou provázeny (vyjma vztekliny) značně rychlým až razantním nástupem i průběhem s minimální možností medikace a značnou mortalitou (HAVRÁNEK a kol., 2005).

2. 4. 2. Klasický mor prasat

Aktuálně vysoce riziková choroba prasatovitých, výrazně ohrožující jak chovy domácích prasat, tak i populace volně žijící černé zvěře. Jedná se o masivní horečnaté onemocnění, kterému podléhají především selata a mladší zvěř. Starší kusy sice mohou přežít, ale poté se většinou stávají dalším ohniskem nákazy. Virus se šíří převážně kontaminovaným krmivem, vodou, podestýlkou, výkaly, přímým kontaktem, migrujícím ptactvem, případně nářadím apod. Tato nákaza je vzájemně přenosná a důsledkem jejího výskytu jsou značně přísná veterinární opatření. Pasivně mohou dále šířit nákazu ostatní druhy živočichů jako např. ptáci, hlodavci, šelmy i hmyz. I u zamraženého masa může být virus aktivní déle než 1 rok a kupříkladu nasolená střeva 3–5 měsíců. Případný výskyt kadaverů černé zvěře v přírodě bývá pouze dočasným zdrojem infekce, neboť v rozpětí 2-3 dnů totiž dochází k neutralizaci tj. úplnému potlačení aktivity uvedeného viru. V kostní dřeni některých kostí (rourovité) se však životaschopnost viru udrží 15 i více dnů. Choroba není nakažlivá pro člověka. Inkubační období trvá 5–10 dní, případně déle. Prvotními projevy nákazy jsou: ztráta plachosti a celková malátnost. K dalším průvodním jevům řadíme poruchy nervového charakteru, nekoordinovaný pohyb, svalové křeče a výtoky z očí. Úhyn černé zvěře za těchto okolností čítá 30–90 % a může k nim

docházet buď jednotlivě, nebo i ve větším počtu. Zevním podrobným ohledáním postiženého jedince jsou patrné krváceniny na ušních boltcích, ryji a též na kůži a vnitřní prohlídkou jsou zjevné i na dalších orgánech jako např. na ledvinách, srdeční svalovině, v podkoží a na epiglotis (hrtanová příklopka). Výrazné změny můžeme dále zjistit na plicích i pohrudnici, lymfatických uzlinách, které bývají zvětšené a v řezu mívají mramorovou strukturu. Slezina má klasickou velikost, žaludeční sliznice bývá překrvená. Zvěřina takto postižených kusů je nepoživatelná! (HANZAL a kol., 2016).

2. 4. 3. Africký mor prasat

Jedná se o akutní, vysoce přenosné onemocnění, které je svým průběhem podobné klasickému moru prasat, kdy jeho mortalita dosahuje i 100 %. Prase bradavičnaté se stalo významným původcem této choroby v Africe a v této souvislosti jsou v našich podmínkách značně významným vektorem klíšťata. Virus je přítomen především v krvi a dalších tělních tekutinách, sekretech a vnitřních orgánech postižených jedinců a může se z nich šířit již 1-2 dny před klinickými příznaky. Velmi silný a intenzivní průběh jeho šíření nastává v době akutní fáze této choroby. Ověření diagnózy se potvrdí identifikací viru nebo protilátkami a to včasným odběrem krve, mízních uzlin, jater, ledvin, plic, sleziny a tonzily (mandle). Kromě původního rozšíření v Africe byl podchycen výskyt na evropském kontinentu na Sardinii, v Gruzii a odtud až do Polska a Ukrajiny. Na rozdíl od klasického moru prasat dochází ke značnému zvětšení sleziny, doprovázeného petechiemi (drobné výronky krve) v oblasti některých orgánů, např. mízních uzlin a ledvin. Choroba je provázena značně vysokými horečkami, až 42 stupňů v průběhu několika dnů. Poklesem teplot se objeví počáteční příznaky nemoci, jakými jsou např. nepřijímání potravy, malátnost, krvácivé průjmy, obtížné dýchání, zvracení, cyanoticky (modrofialově) zabarvená kůže. Zvěřina takto postižených kusů je nepoživatelná! Bohužel pro nás od 26. června 2017 nastalo velmi nepříznivé období pod vlivem této nákazy, neboť byl prokázán její pozitivní výskyt i na území České republiky. Toto datum znamená nejen pro myslivost, ale i pro vlastníky jatečných chovů značný negativní hospodářský dopad se všemi jeho důsledky pro budoucí vývoj v tomto odvětví lidské činnosti. (HANZAL a kol., 2016).

2. 4. 4. Aujezskyho choroba

Hlavním zdrojem a rezervoárem výše uvedené choroby jsou prase domácí a prase divoké. Na tuto nemoc je vnímavá celá řada zvířat, počínaje oběma druhy prasat, dále psy, kočky, králíci, morčata, svišti, ovce, kozy, skot, koně, jelenovití, mufloni, lišky, jezevci, ježci, mývalové, hlodavci – např. myši, krysy i potkani aj. Aujezskyho choroba (pseudovzteklina) se nápadně podobá vzteklině, není však

přenosná na člověka. K nákaze mezi prasaty může docházet jak vertikální cestou (mléko i kolostrum, moč, sperma, dále vaginální sliznicí a též transplacentárním přenosem) tak i horizontálním směrem (orální a nosní sekrety, či na krátko aerogenně). Jestliže hostitel přežije, tak následně vylučuje virus cca 10–18 dní. U starších jedinců virus přežívá až 180 dní v lymfatických tkáních. K opětovné produkci viru nezřídka dochází např. v případě přehřátí nebo podchlazení, ale též následkem stresu či porodu. V případě sajících selat, jenž jsou na nákazu nejvíce citlivá a vnímavá, je mortalita až 100 % z důvodu předešlých nervových příznaků. Selata stará 3–4 týdny jsou již odolnější a jejich úmrtnost klesá na 50 % kdy u nich dosahují teploty 41–42° C. Provází je nervové potíže, výtok z nozder a dechové obtíže spojené s kašlem. U jedinců s akutní fází onemocnění probíhá asi 14 dní vylučování viru např. prostřednictvím nosního i vaginálního sekretu, dále v mléce, slinách, moči a výkalech. K přenosu a nákaze dochází cestou pohlavní a transplacentární, dále přímým kontaktem-respiratorně i orálně a taktéž kontaminovaným krmivem, stelivem, různými nástroji, nářadím apod. Pro další druhy zvířat jsou zásadními příznaky této choroby úporná svědivost a nervové poruchy. Nemoc je v konečné fázi smrtelná a léčba se neprovádí. (HANZAL a kol., 2016).

2. 4. 5. Vztekliná

U černé zvěře se může projevovat symptomy jako u jiné zvěře, to jest ztrátou přirozené plachosti, apatií vůči svému okolí i slabostí a nemusí to být příznaky zuřivosti jako je tomu u šelem. Je to z důvodu narušené nervové soustavy a tudíž je nutná velká obezřetnost, neboť jsou zde výrazné odchylky v chování, případně známky ochrnutí, jež provází poslední stadium vztekliny. Tento velmi nebezpečný virus obsahují nejen sliny, je přítomen též v mozku, míše a po určitou dobu v krvi. Člověk se tak může nakazit i neodbornou a neopatrnou manipulací s kadaverem a v konečné fázi má pro něj smrtelné následky, pokud by se promeškala doba pro naočkování. (WOLF, 1995).

2. 5. 1. Bakteriální onemocnění

Tuto formu onemocnění tvoří bakterie, které jakožto složitější organismy obsahují buněčné orgány a díky tomu nám poskytují možnost určité formy prevence i léčby jako takové. Dále u nich existuje též určitá možnost terapie. (HAVRÁNEK a kol., 2005).

2. 5. 2. Červenka

Červenka se řadí mezi nebezpečné nákazy a přesto že se u divoké populace je výskyt spíše ojedinělý, podobně jako například u farmových chovů divokých kachen

a bažantů, je nutno ji hlásit veterinární službě. Na kůži se objeví typické ohraničené skvrny, doprovázené vyrážkami. Vzniká sníženou imunitou (stres, vedra, razantní změny počasí) s předpokladem vyšší virulence a později přechodem v prudkou nákazu. Choroba má spontánní průběh po 3-5 denní inkubační době, postižená zvěř trpí zvýšenou teplotou, malátností, vyhledává vodu, chladivá místa a stín. Chronický průběh, jenž následuje po akutním se v důsledku zánětů kloubů a výstelky srdečního svalu dostavuje horší pohyblivost současně s únavou. Následným vyšetřením vnitřních orgánů se zjistí například překrvení mozkových blan, průdušek a celkový otok plic. Dále zánět srdečního svalu a tečkovité krváceniny vnitřních orgánů a střev. Při jakékoliv manipulaci se zvěří (kadaverem) je nutné používat ochranné prostředky a zvěřina je nepoživatelná. (WOLF, 1995).

2. 5. 3. Brucelóza

Jedná se o nakažlivé zmetání a jak už vyplývá ze samotného názvu, její původ spočívá u bakterií rodu *Brucella* a k hlavním zástupcům patří *Brucella suis*. Jedná se o bakteriální chorobu zvířat i zvěře – zooantroponózu, která je také nakažlivá i pro člověka a napadá především reprodukční systém. Pokud se jedná o skutečný rozsah postižených zvířat touto nákazou, byla nejen u černé zvěře, ale též u jelenovitých, zajícovitých a dále u rozličných druhů ptactva. Tito se infikují jednak alimentární cestou a taktéž rozmnožováním. Konkrétně u černé zvěře se nákaza šíří z velké části požíráním padlin. Doba počátku infekce po akutní stadium trvá 20 až 200 dnů a zvěř vylučuje a zároveň šíří nákazu výtoky z pohlavních orgánů, mlékem a močí. Nemoc se projevuje u spárkaté zvěře hnisavým zánětem kloubů, šlach i šlachových pouzder, různě roztroušenými hnisavými ložisky, zvětšením varlat, zduřením a zmetáním. Jedná se o velmi nebezpečnou nákazu, která je přenosná i na člověka a podezření či výskyt je nutno neodkladně hlásit veterinární správě. V konečném důsledku představuje tato nákaza velmi negativní vliv na chov hospodářských zvířat se všemi jeho důsledky. Zvěřina takto postižených kusů je nepoživatelná! (WOLF, 1995).

2. 5. 4. Salmonelóza

Uvedená choroba patří mezi nebezpečné a podezření i výskyt je též nutno hlásit veterinárnímu orgánu. U divokých prasat se neprojevuje tak výraznými průjmy jako u domácí populace. K důkladnému vyšetření se zasílá nevyvržený kus zvěře celý. Jedná se o vysoce nakažlivou a přenosnou nákazu jak pro většinu zvířat, tak pro člověka. Mezi prvotní znaky patří nápadné hubnutí a pitva většinou prokáže zvětšení sleziny i jater s nekrotickými ložisky, dále krvavý zánět střevní sliznice a zánět srdečního svalu. Z důvodu nepatrných či neviditelných symptomů dané choroby je zapotřebí postupovat při manipulaci s podezřelým kusem v souladu se všemi

ochrannými předpisy za použití ochranných pomůcek a dbát zvýšené opatrnosti. Nemoc se řadí mezi nebezpečné nákazy a výskyt či podezření je nutno hlásit veterinárnímu zařízení. K laboratornímu vyšetření je nejlépe odeslat celý, nevyvržený kus v nepropustném obalu. Zvěřina není vhodná pro konzumaci a většinou se pálí v asanačním zařízení, nebo se hluboko zakope (WOLF, 1995).

2. 5. 5. Ptačí tuberkulóza

Ptačí tuberkulózu hodnotíme též jako nebezpečnou bakteriální chorobu pro mnoho zvířat i člověka. Je produktem mykobakterií *Mycobacterium avium* a její výskyt je potřeba hlásit veterinární správě. Během vyvrhování je nutné zachovat všechna nutná ochranná opatření a samotný vývrh bezpečně zlikvidovat. Černá zvěř se infikuje například konzumací uhynulé pernaté zvěře, volně položeným vývrhem, případně kontaminovaným krmivem či vodou. Tento druh nákazy má charakter střevní nemoci chronického charakteru bez výrazných symptomů. Laboratorní vyšetření odhalí například zasažení střevních mízních uzlin a v pozdějším stadiu i orgány jako jsou slezina nebo plíce. Tyto bývají pokryté útvary od velikosti cca 1 až 15 milimetrů se zesírovaným obsahem (WOLF, 1995).

2. 6. 1. Parazitární onemocnění

Parazitární onemocnění (parazitóza) je infekční onemocnění způsobené parazity, tj. eukaryotickými organismy s dočasným nebo trvalým parazitickým způsobem života. Patří sem různé druhy prvoků, helmintů (tasemnice, motolice, hlístice, vrtejši) a někteří členovci. Toto odvětví chorob se dělí na dvě části, a to na endoparazit-vnitřní parazity, kteří se dále dělí podle tvaru na ploché a oblé a dále na ektoparazity, tj. vnější. Dále samotnou skupinu endoparazitů tvoří tzv. hromadinky (kokcidie), převážně v oblasti intenzivních chovů (HAVRÁNEK a kol. 2005).

2. 6. 2. Trichinelóza

Toto velmi nebezpečné onemocnění přenosné ze zvířat na člověka je druhem parazitózy způsobené hlísticemi rodu *Trichinella*. Jsou na ní vnímaví především masožravci, všežravci, hmyzožravci, ale i býložravci a také ptáci. Trichinelly řadíme do úzkého okruhu červů – cizopasníků, kdy jejich dospělá stadia žijí a profitují z jednoho hostitele. Dospělé samičky tohoto parazita nakladou larvy ve střevech, které posléze pronikají především do masivně prokrvené svalové tkáně svého hostitele. Potažmo hlavním rezervoárem této velmi nebezpečné nákazy je pozitivní svalovina. V současné době u nás je zvěřina divočáků primárním vektorem a tudíž nejrizikovějším zdrojem přenosu nákazy trichinelózou na člověka. V minulosti byl též značným rizikovým faktorem tzv. cyklus synantropní, neboť jeho původcem byly

domácí chovy prasat. Je potřeba zdůraznit, že ve svalové tkáni člověka se indikují larvy *Trichinella spiralis* až 30 let po této infekci. Následkem migrace larev trichinelózy do svalové tkáně jsou akutní myositidy, tj. záněty svalů, provázené horečnatými stadii. Od počtu larev a druhu hostitele závisí některé specifické syndromy této velmi rizikové a zákeřné choroby, která bez podání včasné a účinné medikace končí pro člověka fatálními následky. Veterinární opatření spočívá v povinném laboratorním vyšetření každého uloveného kusu prostřednictvím vzorku bráničního svalstva (HANZAL a kol., 2016).

2. 6. 3. Toxoplazmóza

Divoká prasata se většinou nakazí pozřením oocyst, které jsou obsaženy v trusu kočkovitých šelem, dále s oblibou požíraných myší a jiných hlodavců, případně uhynulých zajíců a podobně. Cysty bývají součástí pilířů brániční svaloviny i jiných vnitřních orgánů. U divočáků mívá její průběh latentní formu bez vnějších forem. Uvedená choroba je přenosná i na člověka, proto při manipulaci s podezřelým kusem zvěře je nutno použít hygienické prostředky (WOLF, 1995).

2. 6. 4. Verminózní pneumonie

Jedná se v současné době o vážné a nebezpečné parazitární onemocnění vyvolané plicní červivostí, jenž se většinou vyznačuje hromadnou invazí. Tyto plicnivky se vyskytují uvnitř oblasti průdušek. Vajíčka s larvami jsou kladeny do hlenu průdušnice a po vykašlání polknutím dochází k průchodu zažívacím traktem a končí v trusu. Černá zvěř se následně nakazí od některých druhů žížal, tj. od těchto mezipostitelů. Toto onemocnění je zvláště nebezpečné pro selata, která jsou na něj velmi vnímavá a mezi symptomy patří např. obtížné dýchání, sípání, kašel, zježená srst, nápadná vyhublost a pozdní přebarvování. Jako registrovaný preventivní a léčebný dehelmintační preparát se používá pod názvem Cermix, ale s jinými dávkami i načasováním, než u parohaté zvěře (HAVRÁNEK a kol. 2005).

2. 6. 5. Svrab - prašivina

Z kožních chorob se u divokých prasat může vyskytovat prašivina způsobená zákožkou svrabovou. Povrch těla je nápadný značnou absencí srsti a naopak výrazný s krvavými až zánětlivými místy a postupným vytvářením strupů. Dalším výrazným doprovodným příznakem je úporné svědění, kdy se po stížená zvířata velmi často drbou a škrábou o různé předměty v jejich nejbližším okolí a taktéž markantním znakem je též celkový neklid. Roztoči mohou přežít bez přímého kontaktu se svým hostitelem jen několik málo dnů. Dříve či později dochází vlivem tohoto onemocnění ke generalizovanému, tj. velkoplošnému rozsahu postižení povrchu těla. Toto

onemocnění je přenosné na lidi i psy a zvěřina je nepoživatelná! Co se týká naší populace byla indikace negativní, avšak za našimi hranicemi byla kdysi důsledkem vystřílení celé řady oborních chovů. Toto byly případy převážně obor s malou výměrou a větším zazvěřením (HANZAL a kol., 2016).

3. NÁRŮST POČETNÍCH STAVŮ ČERNÉ ZVĚŘE

3. 1. Reprodukční adaptabilita černé zvěře

Černá zvěř se v průběhu poválečného období až do současnosti dokázala v prostoru našich honiteb velice záhy a dobře adaptovat. Asi od padesátých let minulého století mají stavy černé zvěře postupně vzrůstající tendenci, přičemž optimální počet jedinců je zhruba 2-3 kusy/100 ha lesa. Uvedený druh a jeho populační dynamika se v první řadě velmi značně odlišuje od jiných druhů spárkaté zvěře. Tato je několikanásobně vyšší, ale zároveň má nesporně i výraznější výkyvy a disproporce. Mezi hlavní příčiny její nadprůměrně vysoké početnosti a výskytu této zvěře v přírodě patří téměř celoroční přístup k dostatečným zdrojům potravy. Důvodem jsou jednak metody v přístupu i fungování současného zemědělství, ale profitem se pro ni stává i postupné oteplování a znečišťování atmosféry. To spolu s neodbornými a v zásadě chybnými zásahy do jednotlivých populací divokých prasat v rámci většiny honiteb u nás vytváří i podmínky pro velice brzký nástup plodnosti již v raném věku. Dále je potřeba si uvědomit, že černá zvěř disponuje i výraznou schopností využívat téměř jakékoli dostupné potravní zdroje. Rozdíl biologického přírůstku hlavně v závislosti na zimním období a výživě může tvořit 150–200 % kmenových stavů této zvěře. Z důvodu vyšší mobility a potažmo zvýšené mortality převládá svým poměrem samčí zvěř (HAPP, 2005). Na tuto samotnou populační dynamiku má vliv celá řada složitých vnějších a vnitřních jevů, které se dokážou projevit na výsledném počtu dané populace. Z těch vnějších činitelů ovlivňujících populační dynamiku to jsou především biotické a abiotické. Mezi důležité biotické činitele patří především potrava, nemoci, případně paraziti a

mezi abiotické především počasí. Co se týká vnitřních faktorů a vlastností geneticky fixovaných, podstatná a zároveň prioritní je reprodukční schopnost daného druhu. Vzhledem k tomu, že se jedná o většího všežravce, je schopnost reprodukce značně vysoká. Obzvláště velký význam má v tomto ohledu u černé zvěře její množství a skladba konkrétní populace po stránce věkové a sexuální, která je v současnosti velice narušená z důvodu jejího neodborného a chybného managementu. Jako jedna z hlavních příčin platí s jistotou její nesprávný odlov.

3. 1. 1. Okolnosti vzestupu početních stavů černé zvěře

Početnost a populační hustota černé zvěře podléhá většinou mimo jiné na velké sezonní a enviromentální variabilitě, v našich středoevropských podmínkách se uvádí populační hustota na horách výrazně nižší (4-5 ex./km²) než v nížinách (10-40 ex./km²), konkrétní data z našeho státu však již dlouhodobě chybějí. Pro mysliveckou praxi je však důležité vědět, v jakém rozsahu se pohybuje reprodukční přírůstek černé zvěře v současných podmínkách. V této souvislosti je často citován MEYNHARD (1983), který udává procentuální přírůstek černé zvěře v závislosti na podmínkách prostředí v rozmezí 100-200 % celkového jarního stavu. Za současné situace je však nutné počítat při příznivých potravních a klimatických podmínkách s podstatně vyššími populačními přírůstky. Tak například POHLMAYER a SODEIKAT (2002) vycházejí při jejich analýze současné situace v Německu z přírůstků dosahujících 200 až 300 % z celkových jarních stavů bez ohledu na pohlaví a věk. Dále uvádějí, že reprodukční přírůstek může za zvlášť příznivých podmínek dokonce snadno přesáhnout hranici 300 %. Tomu odpovídají i konkrétní zkušenosti Středoevropského institutu ekologie zvěře z modelové oblasti ve Stainzu (Rakousko), kde během pětiletého sledování populační dynamiky černé zvěře činil roční koeficient populačního přírůstku v celkovém průměru 236 %, přičemž jednotlivé meziroční přírůstky se pohybovaly v rozmezí mezi 108 a 339 %. Z uvedených čísel vyplývá, že je nutné počítat s průměrnými ročními přírůstky přesahujícími minimálně dvojnásobek celkového jarního stavu. Pro názornou představu, co tato vysoká rozmnožovací schopnost černé zvěře v praxi znamená, můžeme uvést následující názorný modelový příklad. Kdybychom vycházeli z jarního stavu černé zvěře v určité honitbě ve výši 20 kusů, pak to znamená při reprodukčním koeficientu ve výši 200 % nárůst roční populace o 40 kusů na celkový počet 60 kusů (reprodukční přírůstek + původní stav). Pokud by černá zvěř měla být v dané lokalitě dostatečně lovecky tlačena a

regulována tak, aby její počet zůstal na stejné úrovni, pak by to znamenalo nutnost lovit v průběhu roku 40 kusů, což početně odpovídá ročnímu přírůstku. Pokud se ale podaří ulovit jen 20 kusů, což představuje pouze polovinu z daného reprodukčního přírůstku, znamená to vzrůst jarního stavu v následujícím roce na 40 kusů. Při uvedeném reprodukčním koeficientu je tedy v tomto roce nutné již počítat s populačním přírůstkem ve výši 80 kusů, které by bylo nutné ulovit, aby nedošlo k dalšímu růstu počtu černé zvěře v dané oblasti. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že u černé zvěře je brán jako základ pro řádný výpočet populačního přírůstku celkový jarní početní stav bez ohledu na věk a pohlaví, přičemž přirozená úmrtnost je v koeficientu přírůstku již zohledněná. Pokud tedy vycházíme z průměrného reprodukčního koeficientu černé zvěře ve výši 200 %, pak to v praxi znamená, že by měl být v průběhu roku uloven dvojnásobek celkového jarního stavu, aby se populace nezvyšovala. Jak ale výsledky našich novějších studií shodně ukazují, je nutné za současné situace počítat s tím, že reprodukční koeficient černé zvěře výrazně přesahuje hranici 200 % a za zvlášť příznivých podmínek může dokonce překročit 300 %, což by se samozřejmě mělo zohledňovat odpovídajícím navýšením počtu ulovených kusů. Přitom je především nutné zaměřit pozornost na lov mladé zvěře. Aktivní podíl selat na celkovém populačním přírůstku je v důsledku jejich zvlášť rychlého pohlavního dospívání a předčasného nástupu reprodukce podstatně vyšší, než se mnohdy předpokládá. Například v různých oblastech Německa podíl gravidních mladých bachyněk v rozmezí mezi 60 až 85 %. To znamená, že v oblastech, v nichž proběhly tyto studie, připadla více než polovina celkového ročního přírůstku na mladé bachyňky, které byly oplodněny ještě před dosažením stáří jednoho roku. Vzhledem k tomu, že černá zvěř nemá v našich podmínkách prakticky žádné přirozené nepřátele, musí především lov jako hlavní regulační faktor plně odčerpávat její roční populační přírůstky. To zpravidla není problém, dokud je populační hustota černé zvěře nízká. Při zvýšených početních stavech však hrozí nebezpečí, že se situace myslivcům lehce vymkne z rukou. Proto musí být účinná (preventivní) regulace černé zvěře jednou z nejdůležitějších priorit mysliveckého hospodaření (Vodňanský, 2001). V konečném důsledku je populační dynamika výsledkem poměru natality a mortality příslušníků určité populace. Její průběh je v podstatě neustále cyklický a rozlišujeme roční, víceleté a dlouhodobé cykly. WOLF (2000) uvádí, že s ohledem k naší situaci korespondují a nejlépe vycházejí hodnoty OLOFFA (1951), který zvažoval průměrný přírůstek až pět selat od každé dospělé bachyně a lončáčky a tři selata od 10 % bachyněk v kategorii selat. Za podmínek doložených jarních kmenových stavů (JKS) je možno stanovit přírůstek v jednotkách procent takto: počet sčítaných selat : součet dospělých jedinců x 100. Nevyhovujícím

podstavu odpovídá 100 – 130 %, optimálnímu stavu 130 – 160 % a nadprůměrnému stavu 160 – 200 % z celkového JKS. BRIEDERMANN (1971) zjišťoval plodnost (fekunditu) podle vzorce tohoto vzorce: $T = (0,9 E \times P) : 100$, kdy P = procento samic, účastnicích se reprodukce, E = průměrný počet embryí. Dále koeficient 0,9 stanoví výslednou 10 % mortalitu v rámci prenatalního a také postnatalního období vývoje plodu (WOLF, 1995).

Za obzvlášť příznivých podmínek probíhá reprodukce u černé zvěře pětkrát rychleji, než je tomu v případě srnčí zvěře. Naopak velmi nepříznivě mohou do početnosti jednotlivých populací zasáhnou vlivy, jako např. zhoršené klimatické podmínky, déle trvající nedostatek žíru, nesprávný a neodborný lov apod. Přírůstek černé zvěře se nevztahuje pouze k jarnímu kmenovému stavu samic (bachyní), jako je tomu u ostatní spárkaté zvěře, ale k celkovému počtu před metáním. Právě za dobrých podmínek, (fruktifikace dubu, buku) např. s bohatou úrodou žaludů, bukvic apod. může vygradovat až na hodnotu 300 % výchozího stavu. Základem nové populace v průběhu tří let může být pouze jedna bachyně. Početnost obvykle vyjadřuje množství kusů na sto hektarů, tj. na 1 km². Například populační hustota 3,3 vyjadřuje, že průměrně 3,3 kusů žije na 100 ha honební plochy. Tato hustota se vyjadřuje následujícím vzorcem: celkový počet kusů x 100 / celková výměra vyjádřená v ha. Nepochybně platí, že čím větší rozloha, kde se pozorování a sčítání provádí, tím je výsledek reálnější. Avšak zcela relevantního výsledku u daného druhu ve volné přírodě není možné dosáhnout.

3. 1. 2. Okolnosti nárůstu stavů dle Wolfa:

- dostatečné množství žíru v průběhu celého roku.
 - z důvodu mírných mrazů má černá zvěř snazší přístup k posklizňovým zbytkům plodin zapraveným v půdě.
 - dlouhodobě neplánovaný a chybný odlov a z toho plynoucí špatná skladba populace věková i pohlavní.
 - vysoká biotická a abiotická odolnost černé zvěře.
 - absence predátorů kromě lokalit s trvalými teritorii rysa a lokálním, zcela sporadickým výskytem vlka a z toho plynoucí minimální ztráty v přírůstu populací
- (WOLF et. al., 2000)

3. 1. 3. Okolnosti nárůstu stavů dle Vodňanského:

- . neexistující plány lovu černé zvěře a její normované stavy u uživatelů honiteb s jejím trvalým výskytem, aby v případě nárokování škod uvedli, že s touto zvěří nehospodaří (je cizí).
- . nedocenění úlohy staré zvěře v zabránění reprodukce mladé zvěře.
- . nedostatečná legislativa v souvislosti se škodami černé zvěře.
- . častá, opětovná úroda žaludů a bukvic.
- . neodlovení ročních přírůstků.
- . nedocenění sčítání zvěře.
- . zesilující rekreační, turistický a sportovní tlak v oblastech s výskytem černé zvěře, která pak hledá jiný biotop. (VODŇANSKÝ et. al., 2003)

3. 2. Škody působené černou zvěří

3. 2. 1. Škody v lesním hospodářství

V tomto ohledu lesníci hodnotí škody způsobené černou zvěří v lesním hospodářství jako minimální až zanedbatelné. Vážnější problém může nastat za situace, kdy nadpočetné stavy této zvěře zkonsumují převážnou část, případně celou úrodu lesních semen, a to hlavně v období semenných roků. Avšak jejich celková prospěšnost a užitek většinou převládá nad škodami v lesním prostředí. Svoji činností v lesním prostředí je naopak spíše užitečná tím, že přerýváním lesní půdy (hrabanky) vytváří malé či větší kopečky tzv. buchtování. Touto činností upozorní lesní personál na výskyt a možné přemnožení hmyzích stadií kalamitních lesních škůdců, jejichž vývojová stadia probíhají v půdě (např. chrousti, ploskohřbetky, sosnokazy apod.). To může být mnohdy pozitivním signálem pro zahájení aplikace účinných opatření v boji proti těmto lesním škůdcům. Dále zajišťují přirozenou obnovu lesa rozrýváním lesní půdy (HROMAS et. al., 2000). Například dlouhodobým pozorováním a cíleným výzkumem bylo zjištěno, že jeden kus černé zvěře rytím prokypří ve vegetační době asi 120 metrů čtverečních půdy. To znamená, že v celoročním průměru se jedná o plochu až čtyř hektarů lesní půdy. Povrchová vrstva bývá proryta až do hloubky třiceti centimetrů, přičemž se záhy poté uvolňují důležité minerální látky. Tyto okolnosti jsou velmi důležité a vhodné za účelem klíčení semen a následného růstu lesních dřevin, než jako v případě silné a slehlé vrstvy humusu. Také se provzdušňuje půda, prokypří

humus a tím je příznivě ovlivněna velmi důležitá venkovní vodní bilance daného lesního prostředí (HARLING, 2009).

3. 2. 2. Škody v zemědělství

Nástupem velkoplošného hospodaření připravili zemědělci koncentracemi plodin na velkých plochách vhodné prostředí, a to nejen černé zvěři. Naplnily tak tři základní životní potřeby černé zvěře, tj. dostatek potravy, klidu i krytu. Těžiště problému v otázce působení škod černé zvěře v zemědělství spočívá především na samotných zemědělci, kteří již dlouhodobě hlavně špatnou skladbou plodin i osevním postupem zavadávají příčinu těchto potíží. A to hlavně tím, že polní komplexy s technickými a zároveň vysokoenergetickými plodinami (tj. především řepka, pšenice, kukuřice) jsou příliš rozsáhlé. Pro samotné myslivce tím vzniká velmi často naprosto neřešitelný problém, jakým způsobem mají zvýšené stavy populací této zvěře průběžně snižovat. Navíc tyto porosty nezřídka navazují přímo na lesní porost, nebo na sebe a tímto ulehčují černé zvěři volně a plynule přecházet z jedné plodiny do druhé (WOLF, 1977). Podstatný nárůst stavů u černé zvěře je dán v podstatě tím, zvěř původně lesní a posléze též oborní se záhy dostala do velmi pro ni příznivých podmínek v „nekonečných“ lánech řepky a kukuřice. Přímo úměrná závislost obou faktorů je naprosto zřetelná. Můžeme proto s naprostou průkazností konstatovat, kdy z téměř minimálních stavů prasete divokého ve 20. letech minulého století se jeho počty ulovených kusů expandovaly na doslova rekordních, tj. necelých 144 tisíc kusů v roce 2010. Škody na obilovinách jsou ponejvíce registrovány u pšenice, případně u ovsa, a to především počátkem jejich mléčné zralosti a konče dobou sklizně. Vůbec jedny z největších škod způsobuje černá zvěř již na jaře v období setí kukuřice, které se nezřídka i opakuje. Druhá fáze škod nastává v čase nasazování a zrání klasů (palic) až do sklizně kukuřice (na siláž). Třetí fáze probíhá již po zapravení (zaorání) posklizňových zbytků. V období 20. let se kukuřice pěstovala pouze a převážně v úrodných oblastech nížin a na menších osevních plochách. Řepka v té době byla naprosto „neznámým pojmem“ a u nás se vůbec nepěstovala. V období 50. až 60. let stoupaly stavy divokých prasat jen pozvolně, kdy se roční odlov rovnal cca 5 % procent současně ulovených kusů. A to i přes to, že se výsev kukuřice začal aplikovat větší měrou až v této době a již v 70. letech dosahoval asi současné úrovně. Ve druhé polovině 80. let dosahovaly úlovky černé zvěře 30-40 tisíc kusů a tou dobou byla plocha pěstování kukuřice o třetinu větší, než je tomu nyní.

Právě v 80. letech vstupuje do hry v pořadí druhá, pro život divočáků velmi významná plodina, tj. řepka, jejíž osevní plochy se dramaticky zvyšují po roce 1990. Řepka je dalším důležitým článkem v potravním spektru této zvěře, neboť jeho spojením s ostatními druhy plodin vytváří dokonalý krytový a potravní celek během vegetační sezóny od května až do její sklizně. Již výše uvedená plodina – kukuřice se stává od července společně s řepkou, a to obzvlášť po její sklizni dalším důležitým krytem a postupným zráním klasů i potravou. S ohledem na uvedené skutečnosti pak stavy černé zvěře rostou nebývalým tempem a velkou početností. Z důvodu neustále gradujícího růstu osevních ploch s těmito plodinami zatím nelze s určitostí odpovědět na otázku, do jaké míry sahají přirozené možnosti populačního růstu této zvěře. S ohledem na dosavadní podmínky a způsob života uvedené zvěře nejsou tyto možnosti zatím zcela limitující a neodborně prováděné odlovy mají spíše negativní dopad na veškerou populaci černé zvěře. Složení pěstovaných plodin se v posledních devadesáti letech výrazně změnilo. Pestré složení plodin, která se dodržovalo asi do 80. let, se výrazně zjednodušilo a obilniny, řepka i kukuřice jsou dnes vysévány společně na 87 % všech ploch. Současné zemědělství je velmi intenzivní a v podstatě též chemickými přípravky a hnojivy doslova „vybičované“ výnosy z hektaru jsou, shodně jako absolutní množství sklizených plodin, nejvyšší v historii, a to i vlivem výrazné redukce orné půdy. Velmi podstatná je též realita u kukuřice, ale platná pro všechny plodiny. Použitím velkých dávek selektivních herbicidů jsou polní plochy ve srovnání s minulostí téměř „čisté“ – to jest bez příměsí různých plevelů. T toho plyne vzhledem ke zvěři další negativní faktor – monodieta. Jiným prvkem je aplikace postřiků desikantů po sklizni plodin jako lacinější i rychlejší ekvivalent podmítky a orby. O pěstovaných plodinách rozhodují dotace, které jsou cílené na technické plodiny, neboť u potravinových plodin v rámci Evropy existuje údajně značná nadprodukce. EU těmito dotacemi řeší faktickou nepotřebnost potravinářské nadprodukce. Celková osevní plocha obilovin podle soupisu osevních ploch ČSÚ k 31.5. 2015 měla výměru 1 403,4 tisíc hektarů. Z dlouhodobého hlediska se osevní plochy obilovin příliš nemění a stále oscilují kolem 1 500 tis. hektarů. Řepka olejná byla oseta v témže období na ploše 392 991 hektarů zemědělské půdy a její osevní plochy se dále navyšují.

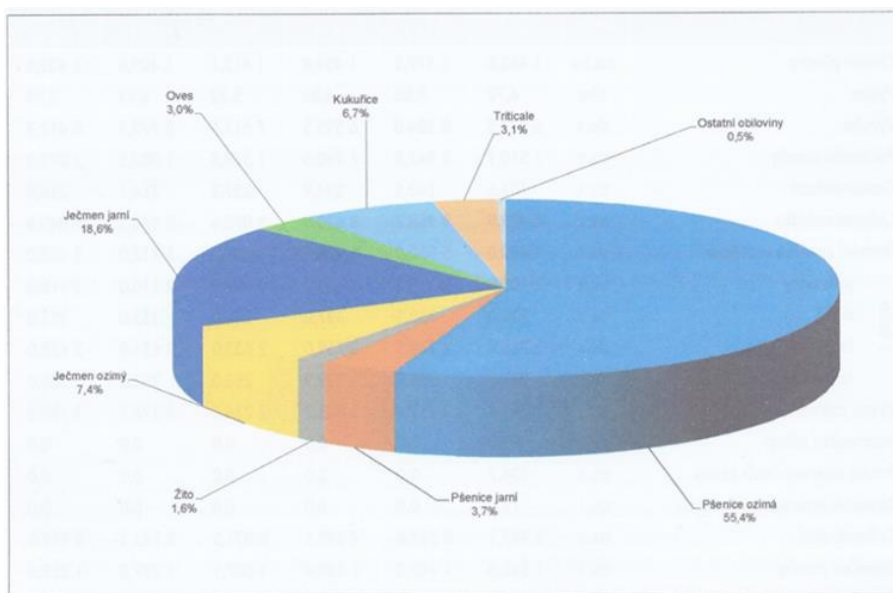
Může se stát, že po úrodném období lesních semen následně vzrostou škody na zatravněných pozemcích. Přerývání těchto travnatých ploch je pravděpodobně způsobeno na jedné straně hledáním různých rostlinných kořínků, na straně druhé intenzivním pátráním po myšovitých hlodavcích, jako jedním ze zdrojů živočišných bílkovin, ale to zatím nebylo vědecky doloženo. V současnosti můžeme pozorovat

prokazatelně dvě období páchání škod ze strany černé zvěře, tj. jaro a podzim. Více a primárně bývají navštěvovány i rozrývány louky vlhké, podmáčené, nežli suché, což pravděpodobně koresponduje s druhovou skladbou lučního biotopu.

Při dobré a vzájemné spolupráci vlastníků honebních pozemků s jejich uživateli, tj. myslivci, lesníky apod. v rozsahu překračujícím hranice jednotlivých honiteb, je reálné vzniklé škody snížit, případně jim v určitém stadiu i zamezit. Hlavní problém však vzniká již při sestavování hospodářského plánu tím, že neobsahuje opatření v rámci managementu černé zvěře.

Graf č. 1

Struktura osevu obilovin v roce 2015

Zdroj: ČSU

3. 2. 3. Faktory ovlivňující výši škod

Životní prostředí, ve kterém se zvěř vyskytuje a pohybuje, je definován zákony a v tomto ohledu zde můžeme uskutečňovat i její chov. Toto upravuje legislativa omezující tuto činnost, např. zákonem o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., který deklaruje omezení a specifický výkon práva myslivosti v národních parcích i chráněných územích a dále zákonem o myslivosti č.449/ 2001 Sb. jenž definuje např. utváření honiteb, definice honebních i nehonebních pozemků apod. Poškození přírodní vegetace způsobuje z velké části zvěř býložravá a též zvěř černá (všežravá) z důvodu přirozené, životně důležité a každodenní potřeby příjmu potravy, jež umožňuje její existenci. Pokud bychom všichni uvažovali v rozmezí „ nekompromisního řešení škod “, museli bychom veškerou tuto zvěř vyhubit. Na základě toho je nutné připustit a tolerovat přiměřené škody zvěře, proto bylo a je

povinností především orgánů státní správy, dále uživatelů honiteb i vlastníků lesů toto garantovat. V případě opačného stavu je potřeba z jejich strany přijmout adekvátní opatření. Značně důležitým činitelem ovlivňujícím životní prostředí veškeré zvěře co do kvality i množství je právě její životní prostředí, ale zpětně i ono je zvěří ovlivňováno. Z tohoto hlediska má například výrazný vliv na etologii zvěře, kvalitu prostředí ve kterém žije i vznik škod mnoho jiných faktorů. Mezi ně řadíme zejména: zemědělské hospodaření, lesnické hospodaření, myslivecké hospodaření spojené s ochranou, péčí a lovem zvěře. Naproti tomu některé velmi škodlivé a hlavně stresující činnosti pro zvěř, jakými jsou provozování motorismu uvnitř polních i lesních honiteb (terénní vozy, motocykly, čtyřkolky apod.).

3. 2. 4. Ochranná opatření

Pokud opravdu chceme eliminovat dopady našeho současného špatného hospodaření s černou zvěří, je nutné zajistit odpovídající sociální skladbu její populace. Další neméně významnou a důležitou podmínkou je optimální a rozumné nastavení normovaných stavů. Jako příklad některých ochranných činností a opatření můžeme uvést např. zakládání zvěřních políček s atraktivními plodinami, a to i v prostředí uvnitř prostoru lesa. Další používanou a praxí ověřenou metodou je odvádění a odvedení černé zvěře právě v době kritického ohrožení zemědělských plodin velmi atraktivním přikrmováním až vnaďením s následnou její orientací na výše uvedená zvěřní políčka apod. Ovšem též zemědělci by se měli snažit ve vlastním zájmu volit především takové osevní plány a postupy, které by byly situovány co nejdále od lesních porostů a volili co nejmenší osevní plochu plodin atraktivních právě pro černou zvěř. A v neposlední řadě provádět samotnou sklizeň co nejpečlivěji s minimem ztrát, aby bylo v následné plodině minimum zapravených posklizňových zbytků (WOLF, 2000).

V průběhu následujících let v oblasti chovu černé zvěře by neměla naše pozornost směřovat ke kvantitě, nýbrž k její kvalitě. Přednostním chovem dospělých jedinců obojího pohlaví (věkem starších a hmotnostně těžších) se zaměřením na lov selat a lončáků můžeme docílit obnovení přirozené věkové hierarchie v tlupách, potažmo celých populacích této zvěře. To jest kladným výsledkem v eliminaci nárůstu početních stavů souběžně se snížením škod, jež černá zvěř způsobuje. Spolupráce myslivců a zemědělců k dosažení výše uvedeného cíle spočívá v tom, že primárním úkolem zemědělců je odklonit výsev vysokých plodin dále od okrajů lesních partií a tyto pruhy (pásky) osít naopak nízkými atraktivními plodinami (kapusta, luskoviny, vojtěška apod.). Takto je možné řešit velké plochy obilnin či řepky, které černá zvěř nemá potřebu opouštět. Myslivci zase formou vnaďišť a odváděcího přikrmování

formou kvalitní a lákavé nabídky mají možnost účinného odstřelu zvěře, což v mnoha honitbách již řádně funguje.

3. 2. 5. Odváděcí přikrmování černé zvěře

Účelem odváděcího přikrmování, jak už vyplývá ze samotného názvosloví je především odvést divočáky od potravně atraktivních ploch na jiné, či na zvěřní políčka. Přikrmování (ne krmení) zvěře musí být kvalitativně i kvantitativně vhodné a především zdravotně nezávadné. Krmivo má být předkládáno ve vhodnou dobu, ve vhodných zařízeních a na vhodných místech (HROMAS a kol. 2008). Zde poskytnutím náhradní varianty žíru v přiměřeném množství i kvalitě na potřebnou dobu pokud možno zabránit nebo alespoň snížit jimi páchané škody. V době vegetace a zrání úrody je nanejvýš potřebné a důležité, aby se hlavně v nočních hodinách zdržovali na výše uvedených místech nejlépe až do svítání, kdy se vrátí zpět krytu a pole již dále nenavštíví. Tato místa by měla v našem zájmu co nejvíce vzdálená od těch, kde černá zvěř páchá větší škody. Je velmi důležité, že v místech s odváděcím přikrmováním po dobu jeho užívání nelze lovit. Případným lovem pak toto místo ztratí svůj význam, prasata se mu začnou vyhýbat a začnou opět působit rozsáhlé škody na polích. Z toho důvodu zde můžeme přistoupit k lovu až po sklizni. Jisté myslivecké úsloví a zkušenost praví: „ Škody na poli je možno snížit i tím, že přestaneme lovit v lese. „ Divoká prasata se nám podaří též odlákat mimo polní plochy například tím, že vyložíme kukuřici přímo do houštin, nebo do jejich těsné blízkosti. Abychom však zabránili její případné konzumaci převážně ze strany některých druhů ptactva (např. sojky), je nutné tuto jemně rozemlít, případně uložit do předvrtaných děr (cca půl metru) pomocí zemního vrtáku. Díry poté zakryjeme větším a těžším kamenem a prasata po jeho odstranění mají volný přístup ke zdroji potravy. K tomuto účelu lze úspěšně využít i hromadu klestí, kdy zrno propadne na zem a divočáci na rozdíl od jiné zvěře se jej lehce zmocní. Toto opatření je užitečné i z důvodu zabránění nežádoucího přístupu ostatní spárkaté zvěře (přežvýkavci), jednak z důvodu větší spotřeby kukuřice samotné a dále proto, že jí způsobuje nadýmání a též ztučnění jater. My poté již z delší vzdálenosti i tře za pomoci dalekohledu lehce zjistíme, zda je toto řešení úspěšné a nemusíme se tak těsně přibližovat a tím prasata zneklidňovat, neboť na nás reagují většinou velmi citlivě. Pro větší účinek odváděcího přikrmování je dobré smíchat kukuřici se siláží nebo jablky a místa přikrmování každoročně dezinfikovat a obměňovat. To proto, že tím zamezíme nebo alespoň snížíme riziko infekčních chorob a přenosu parazitů.

Zdroj: autor

4. LOV ČERNÉ ZVĚŘE JAKO SOUČÁST JEJÍHO CHOVU

4. 1. Historie lovu prasete divokého po současnost

V zásadě nepatrné škody a spíše užitečnost černé zvěře v lesních oblastech byla naopak provázena vážnými škodami na polních plodinách, jež postupně dospěly do neúnosných rozměrů. Proto byly za vlády Marie Terezie v období let 1766 – 1770 a poté jejího syna Josefa II v roce 1786 vydány patenty, jejichž důsledkem bylo vyhubení černé zvěře ve volnosti a její zachování se týkalo jen k tomu vyčleněných obor.

Koncem 19. století nepřesáhly úlovky černé zvěře počet 1000 kusů a za trvání 1. republiky byl vykazován spíše pokles, a to konkrétně před II. světovou válkou, neboť i oborní chovy byly zřejmě redukovány z úsporných důvodů. Celoroční úlovky černé zvěře v poválečném období dosahovaly řádově „pouhých“ několika desítek a zakrátko již několik stovek kusů (viz tabulka č. 1). V letech 1952- 2006 bylo uloveno 1 484 644 ks. zvěře s ročním průměrem lovu 26 994 ks., tj. zvýšení na 4627 ks. Více jak tisíc kusů se v naší historii ulovilo v roce 1954 a poté množství ulovených kusů začalo narůstat až k roku 1962. Právě v tomto roce byl přijat nový zákon o myslivosti č. 23/1962 Sb., kterému předcházelo období nejistoty o budoucnosti a hospodaření v honitbách a s tím související zvyšování lovů, a to nejen u černé zvěře. Za nedlouho

po přijetí již zmíněného zákona se odlov této zvěře na určitý čas snížil, ale ne na dlouho. V průběhu posledních padesáti let (od roku 1966) narostl roční počet úlovků z 3941 na 143 tisíc (2011), což je o těžko uvěřitelných 2 500 procent. Státní správa na toto záhy reaguje: Dne 1. ledna 2016 vstoupila v účinnost vyhláška č. 343/2015 Sb., kterou se mění doba lovu některých druhů zvěře. Přináší kardinální změnu: rozšiřuje dobu lovu černé zvěře bez rozdílu pohlaví a věku na celý kalendářní rok. Změna vyhlášky není určena pro společný lov, ale pouze pro individuální lovce. V roce 1983 bylo uloveno 20 000 kusů, o pouhé dva roky později 30 000, v roce 1988 to bylo již 40 000 a v roce 1990 rekordních 50 000 kusů této zvěře. Bylo to v období před přijetím novely zákona o myslivosti č. 512/1992 Sbírky. Poté se počty ulovených kusů znovu snížily, ale opět se začaly zvyšovat, aby v roce 1998 překonaly hranici 60 000 a v roce 1999 vystoupaly na 70 000 kusů. Počet ulovených prasat v prvním dvacetiletí (1945-1965) po jejich návratu nebyl nijak vysoký, dostupná myslivecká statistika vykazuje ještě v první polovině šedesátých let každoroční úlovek nejvýše 4 200 jedinců (statistická ročenka navíc nerozlišuje úlovky v oborních chovech a ve volnosti). Pozoruhodná byla z dnešního úhlu pohledu úvaha, publikovaná roku 1973 v Koncepti rozvoje myslivosti do roku 1990, konstatující, že jarní kmenové stavy prasete divokého by měl být v českých zemích udržen na čtyřech tisících kusech, což mělo výsledně umožnit lov sedmi tisíc jedinců ročně (II. sjezd ČMS). Už roku 1977 bylo ovšem uloveno 16 139 jedinců, což značí na, jak významně se zde rozcházel teorie s praxí.

Tabulka č. 1: Úlovky černé zvěře na území ČR z let 1949 - 2000

Rok	Kusy	Rok	Kusy	Rok	Kusy	Rok	Kusy
1949	254	1974	9 948	1963	2 781	1988	47 883
1950	198	1975	11 763	1964	2 955	1989	47 817
1951	341	1976	13 893	1965	2 837	1990	55 812
1952	478	1977	16 104	1966	2 678	1991	53 010
1953	486	1978	14 647	1967	4 153	1992	39 168
1954	1 205	1979	11 103	1968	3 356	1993	36 823
1955	1 165	1980	11 773	1969	4 971	1994	33 947
1956	1 257	1981	12 341	1970	4 803	1995	35 470
1957	1 803	1982	10 233	1971	5 120	1996	41 873
1958	2 331	1983	22 790	1972	6 438	1997	42 976
1959	3 072	1984	23 251	1973	7 566	1998	61 233
1960	3 596	1985	36 048	1974	9 948	1999	73 457
1961	3 941	1986	31 722	1975	11 763	2000	68 472
1962	4 234	1987	37 563				

Zdroj: <http://www.myslivost.cz/Casopis-Myslivost/Myslivost/2003/Unor---2003/Vyvoj-populaci-cerne-zvere-v-Ceske-republice>

Zhruba koncem sedmdesátých let započaly významné změny ve složení a vedení zemědělských a lesních organizací a toto se výrazně dotklo i samotných honiteb. V zemědělství došlo k podpoře a vzniku stávajících obrovských lánů s převážně monodietními výsevy obilí, řepky a kukuřice, v lesním hospodářství se zakládaly rozlehlé plochy mlazin. Za těchto okolností byly vytvořeny pro černou zvěř doslova ideální životní podmínky z hlediska klidu, krytu i úživnosti. Velká část myslivecké veřejnosti např. v nově vytvořených honitbách se vzhledem k razantnímu úbytku drobné zvěře uchyluje k lovu černé zvěře, jako jednomu ze způsobů náhradního loveckého vyžití. Velmi významné období ve vývoji a výskytu prasete divokého ve volné přírodě nastává již počátkem padesátých let, kdy stavy ulovených kusů převyšují překonávají hranici 1000 kusů. Velký nárůst pak nastal v pozdějším období, a to 70. a 80. letech. V letech 1982-2002 dochází k doslova skokovému 800 % navýšení ulovené zvěře, což následně vedlo v průběhu třicetiletého období k až enormnímu nárůstu celkového množství ulovených kusů této zvěře až na celkově neuvěřitelných 1 800 %. Je potřeba však konstatovat, že současný a velmi naléhavý problém nadměrně vysokých početních stavů černé zvěře v naší přírodě způsobil

především člověk, a to především zemědělci svým svérázným přístupem a stylem hospodaření v krajině. Dalším velmi negativním faktorem bývá i to, že tato zvěř je bohužel často až nepřetržitě vyrušována a potažmo vyháněna ze svých stávaníšť. Ať již z důvodu velké návštěvnosti lidí v lesních biotopech za účelem houbaření, turismu, sportovních aktivit, velice často i motoristických, či různých forem rekreace. Nehledě k tomu, že u zvěře tím dochází ke značnému stresu, který vyvolá její nežádoucí pohyby a přesuny přes velmi frekventované komunikace včetně dálnic, kde ve většině případů dochází k velmi nebezpečným střetům s vozidly, často s fatálními dopady jak pro lidi, tak pro samotnou zvěř. Vysoké stavy této zvěře působí značné škody nejen na zemědělských plodinách, ale v současné době i v okrajových částech a intravilánech větších či menších obcí a měst, případně sídlištních aglomeracích (HROMAS, 2008). Cílem těchto jejich nežádoucích „nájezdů“ jsou např. parky, zahrádky, sportovní hřiště apod., kde může též potencionálně dojít i k přímému ohrožení jejich obyvatel. Bohužel jsou známy skutečné a čím dál častější případy, kdy k tomu opravdu došlo formou dosti nebezpečných ataků ze strany převážně samotářských kňourů na psi, které venčí jejich majitelé. Tyto nečekané střety nejčastěji končí pro tyto psi velmi vážným poraněním s dalšími následky, případně i smrtí.

Podobná situace vznikla poté i v sousedních státech, především v jednotlivých spolkových zemích současného Německa, kde již mnoho let vykazují též značný vzestup a obrovské množství lovených kusů černé zvěře. Mezi vynikající studie v tomto ohledu řadíme vědecké práce autorů Heinze Meynhardta „Schwarzwildreport. Mein Leben unter Widschweinen“ a Lutze Briedermanna „Schwarzwild“. Bylo zde vytvořeno mnoho dalších vynikajících odborných a vědeckých děl, například týkajících se škod v zemědělství, a to na konkrétních plodinách (KEULING, 2009), či limitace přirozené obnovy lesa (BRIEDERMAN, 1976). Všechny tyto práce se vyznačují snahou o trvale udržitelné hospodaření s tímto uvedeným druhem zvěře. Podobně i u nás páchají divoká prasata značné finanční ztráty, které spočívají v poškozování a devastaci parků, hřišť, zahrad apod., ale jsou vážným rizikem z hlediska možné nákazy a šíření chorob.

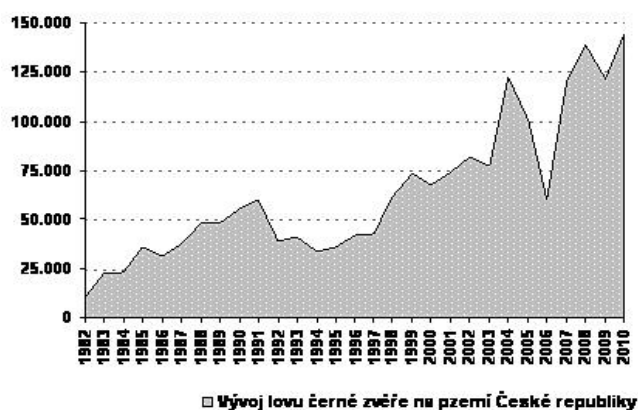
V současné době nastává velký problém za situace, kdy v podstatě nelze již odhadnout reálné stavy divokých prasat, a to především s ohledem na jejich způsob života. Za těchto okolností jediným věrohodným a do jisté míry také spolehlivým vodítkem pro orientační stanovení jejich počtu i dalšího vývoje, je řádné vedení a vyhodnocování myslivecké statistiky lovu. Existuje mnoho teorií, úvah i praktických řešení na eliminaci extrémně vysokých stavů výše uvedené zvěře. Tyto lze nalézt jak

v lovecké historii, tak v současné odborné literatuře, s nimiž souvisí celá řada školení, besed, seminářů i setkání vysoce vzdělaných vědeckých pracovníků, zabývajících se již dlouhá léta touto problematikou. V této souvislosti bylo publikováno též nespočetné množství odborné literatury, tj. článků, časopisů, příruček i různých knih a sborníků, a to nejen v rámci České republiky.

Nakolik, případně do jaké míry zůstává pozadu či stagnuje praktická realizace prezentovaných zásad je zřejmé z případů, jež v mezinárodním kontextu s otázkami hustoty populací této zvěře a s ní souvisejících škod nadále existují. V otázce ochrany přírody a škodami působenými černou zvěří se v budoucnu budeme s největší pravděpodobností setkávat čím dál častěji. Proto je v současné době aktuální stanovisko ujasnění hledisek v rámci řádného a udržitelného hospodaření s touto zvěří. Je potřeba jasně vyjádřit formy a metody, jež budou výrazným přínosem v otázce zlepšení soudobé situace i rovnováhy v přírodě. S hledem na jejich množství hodnotíme toto jinak běžné chování coby poškozování životního prostředí případně hospodářské produkce. Je zcela zřejmé a vědecky prokázané, i lokální přemnožení výše uvedeného druhu má velmi negativní dopad právě na životní prostředí a to v podobě škod na zemědělské půdě, tamních rostlinách a plodinách i přirozené obnově lesa (BRIEDERMANN,1971).

V roce 1990 vzrostl počet úlovků divočáků na 50 tisíc, v roce 2001 na téměř 75 tisíc. Za sezonu 2010/2011 bylo zaznamenáno 143 tisíc ulovených kusů, což je během padesáti let (od roku 1961, 3941 úlovků) nárůst o doslova neuvěřitelných 2 500 procent. Při takových počtech divoká prasata začala masivně pronikat do blízkosti lidí. Tento často neblahý trend převládá a pokračuje bohužel i nadále, neboť odhad jarních kmenových stavů se pohybují okolo 60 000 ks, avšak reálný počet bude vzhledem ke strmě stoupajícímu počtu každoročně ulovených kusů zřejmě značně vyšší. Tak např. v ČR bylo prase divoké co do počtu ulovených kusů spárkaté zvěře v roce 2010 nejpočetnější a současné stavy u nás jsou nejvyšší za posledních 300 let. (Červený, Anděra, 2012).

Graf č. 2 Vývoj lovu černé zvěře na území ČR od roku 1982 do roku 2010

Zdroj: <https://www.seznam.cz/>

4. 1. 1. Priority lovu z hlediska chovatelského

Dosavadní praxe v managementu černé zvěře je náročnější, než se doposud předpokládalo. Intenzivní redukce odstřelem pouze jedné věkové třídy nelze zastavit enormní nárůst stavů. Razantní lovecký tlak na konkrétní skupinu populace se rovná tlaku, který může v konečné verzi znamenat negativní dopad na složení a velikost přírůstku.

Poslední dobou jsme svědky doslova populační exploze v množství černé zvěře. Příznivé všeobecné podmínky jí dopřávají obrovský populační potenciál, naproti tomu omezit tento pro nás negativní stav je velmi obtížné. Je opravdu nejvyšší čas změnit chybný a navodit nový fungující přístup. Při nastolení otázky, kterou věkovou třídu řešit odlovem, neexistuje jednotná odpověď. Je totiž známo, že výběrem a lovem jedné věkové třídy nemůžeme dospět ke kýženému cíli. Dle zjištěných současných poznatků se celkový vývoj každého druhu orientuje podle dvou základních parametrů. Jednak selekcí (výběrem) a změnou v oblasti genetiky, jenž je náhodná. Výběr, jenž není náhodný, přímo koresponduje s úspěchem při reprodukci a přežití jednotlivců a potažmo jejich přizpůsobení životnímu prostředí. Každý živý tvor podléhá výběru a vlivem selekčních aspektů se rozlišuje výběr přirozený, sexuální a umělý. Přirozený výběr je ovlivněn změnou dostupnosti potravy, změnou klimatu, predací a vnitrodruhovou i mezidruhovou konkurencí. Sexuální výběr je ovlivněn prvky, jimž partner dává přednost s ohledem na příznivou reprodukci. Umělý výběr koriguje člověk, který jím podporuje požadované vlastnosti populace. Pro úspěšné přežívání populace má zásadní význam genetická pestrost, neboť umožňuje reagovat na

odlišné podmínky prostředí. Aspekty stále udržitelného lovu z tohoto důvodu odmítají výběrný lov, který může mít genetické následky.

Dlouhotrvající výzkumy o černé zvěři dokazují možný vliv odlišného stylu loveckého tlaku na zvěř, zjištěný sledováním srovnatelných populací. Zvěř byla monitorována ve dvou lokalitách a lovena rozdílně: v rámci jedné populace bylo loveno cca 40 % stavu ročně, ve druhé pouze cca 10 %. Finální efekt loveckého přístupu je vyjádřen tímto způsobem: V případě obou variant přicházela selata na svět v průběhu celého roku. V první fázi malého množství odlovu se období hlavních vrhů neměnila, ve druhé s intenzivním loveckým tlakem byla selata metána o 12 dříve. Z toho plyne, že za příznivých klimatických a potravních podmínek mohou selata samičího pohlaví vstoupit s předstihem do procesu reprodukce. V lokalitách ces vyšším odlovem bylo evidováno výrazně vyšší množství plných bachyněk ve věku selete (51 %) oproti nízkému odlovu (14 %). Rozbory dále ukazují, že v případě oblastí výrazného odlovu bachyní všech věkových tříd jsou vrhy ve všech věkových třídách maximální, což vede k opětovnému navyšování stavů. Zvláště významný je poznatek u bachyněk-selat z lokalit s vyšším odlovem, u kterých byly zaznamenány i početnější vrhy, než je tomu u dospělých bachyní v místech s nižším lovem. Rozdíly intenzity loveckého tlaku se projevují i ve věku populace. Množstevní model u věkového složení v prostoru vysokého odlovu jde ve prospěch selat s cca 60 % podílem v rámci populace. U nízkého odlovu byl zjištěn jak u selat, tak u dospělých bachyní rovnoměrný podíl, tj. cca 40 %. Za současného stavu čítají čisté roční přírůstky, které by měly být uloveny, 150 až 200 % jarního početního stavu. Za příznivých podmínek (klimatických a žírných) mohou být tyto přírůstky ještě mnohem vyšší. To znamená, že pro udržení početních stavů této zvěře je nutné, abychom v průběhu roku lovili minimálně jeden a půl až dvojnásobek jarních stavů. Pro případné jejich snížení je potřeba ulovit více než dvojnásobek jarního stavu. Maximální redukce černé zvěře v minulých dobách byla důsledkem značného úbytku stavů této zvěře vedoucí až k hranicím celkového vyhubení. Adaptace výše uvedené zvěře na selekční tlak dřívějším metáním selat a též početnějšími stavy bachyněk-selat, jenž se účastní dřívějšího chrutí a mívají více selat, je dokladem toho, jak umí černá zvěř adekvátně a pružně reagovat na změnu zásadních biologických podmínek.

Velmi výrazný dopad na snižování stavů černé zvěře mají též dospělé bachyně a dospělí kňouři. Hlavní snahou a kritériem zkušeného myslivce a chovatele této zvěře je odlovit až 75 % selat. Jejich malý a nedostačující odstřel se projeví v budoucím období se všemi negativními důsledky a nedá se tak v podstatě napravit, nebo jen za

cenu značného a velmi drahého úsilí. S jejich razantní redukcí by se mělo začínat už při ztrátě pruhování a kdy současně přestávají sát mateřské mléko. Ideální stav by nastal tehdy, když by se podařilo nastavit poměr pohlaví 1 : 0,8 ve prospěch kňourků. Dále by se mělo ulovit 15 % lončáků z letního počtu s převahou bachyní mateřské tlupy. Jak už bylo dříve sděleno, je velice chybným a negativním zásahem lovit samotné, či samostatně se pohybující lončáky, natož sekáče. Jsou to jedinci vytlačení z jejich původní mateřské tlupy, jenž jsou snadným úlovkem pro nezodpovědného myslivce, neboť jsou málo ostražití z důvodu nedostatku životních zkušeností. Tento jejich lov je nezbytný pouze ve výjimečných případech, kdy začnou působit výrazné škody, např. na zemědělských plodinách apod.

Velmi vážnou chovatelskou chybou a také do značné míry i morálně-etickým selháním lovce je ulovení vedoucí (ale též vodící) bachyně. Jak už bylo též výše uvedeno, nejen že usměrňuje a řídí celou tlupu, ale synchronizuje i chrutí dalších bachyní v tlupě. Je-li odstraněna, následkem je většinou chaotický rozpad na několik menších skupin zvěře s rozličnou dobou chrutí i vrhem selat. Od počátku listopadu je možné lovit pouze slabé a nekojící vodící bachyně, kdy péči o jejich selata může zastat vedoucí bachyně. Již odrostlé dospělé kňoury, tj. ve věku starších pěti let je doporučeno lovit jen zcela výjimečně. Mělo by se to týkat např. pouze sanitárních odstřelů a v případech ohrožení zdraví a života lidí, psů apod.

Mezi důležité zásady lovu i chovu černé zvěře patří mimo jiné především tyto:

- odstřel maximálně směřovat do selat (redukovat 70 – 80 % stavu)
- odlov lončáků nejméně 50 % jejich stavu
- dospělou zvěř do 10 % celkového lovu
- přednostně lovit slabé kusy i jejich potomstvo, u selat vždy to nejslabší, u lončáků hlavně z tlup bachyň i selat (ojedinělé kusy a menší skupiny lončáků pokud možno šetřit). U bachyní se orientovat na slabší a pozdě metající kusy (konec července a déle)
- zvěř druhé věkové třídy, převážně kňoury, maximálně šetřit (kromě sanitárního odstřelu)
- omezit noční šoulačky
- individuálně nepronásledovat zvěř na obnově
- neprovádět soustavně naháňky ve stejných lečích a provozovat je hlavně formou slídění za pomoci vysoce kvalitních, lovecky upotřebitelných psů.
- dodržovat a hlavně respektovat dobu jarního klidu (březen – květen)

- na společných akcích lovit výhradně selata a slabší lončáky
- důrazně evidovat úlovky dle pohlaví, včetně mladé zvěře.
- doporučená struktura lovu:
- selata 75 %
- lončáci 15 %
- bachyně 8 %
- kňouři 2 %
- podíl lovu na JKS minimálně150 %

Mimo obvyklých, lépe proveditelných i jednodušších zásad lovu a plánování potřebných kmenových stavů patří mezi důležité povinnosti chovatelských oblastí i zodpovědně evidovat veškerý odlov. Tyto podklady jsou nezbytné pro pozdější stanovení kmenových stavů černé zvěře, u které je sčítání daleko náročnější než u jiné spárkaté zvěře. Přesto že údaje o odlovu nejsou prostředkem pro exaktní přepočítání na kmenový stav, jedná se o jedinou použitelnou metodu, jak určit vývoj populací a jak je také případně upravovat. Vývoj početnosti odlovených kusů by se měl hodnotit v závislosti na škodách působených touto zvěří (STUBBE, 2000).

4. 1. 2. Lov černé zvěře v souladu se zákonem

Spolu s přizpůsobivostí prasete divokého na různé změny v přírodě, značnou inteligencí i natalitou, absencí přirozeného predátora a v případě nutnosti také poměrně velkým migračním rádiusem, se tato zvěř postupně stává neuvěřitelně adaptabilní v rámci přirozeného biotopu. Vzhledem k výrazné potřebě i nutnosti zvýšené redukce černé zvěře jsou lov palnou zbraní a odchyt pomocí lapacích zařízení dvěma základními nástroji ke snížení stavů této zvěře u nás i v Evropě.

Dle díky našeho zákona o myslivosti č. 449/2001 Sb. se lovem rozumí chytání, střílení nebo jiné usmrcování zvěře. Jednotlivé způsoby lovu můžeme proto v zásadě rozčlenit podle použité techniky na:

- lovy zvěře odstřelem,
- lovy zvěře odchyttem (u živé zvěře užitkové)
- lovy zvěře lapáním (u šelem a dravců – při tomto způsobu lovu se zmocňujeme zvěře buď živé, anebo již zhaslé).

Odstřel černé zvěře ukládá použití střelných zbraní a v myslivecké praxi se uplatňuje ve více variantách:

- lovy osamělé, jejichž součástí jsou i některé zvláštní způsoby lovu
- lovy společné

4. 1. 3. Metody lovu černé zvěře

Při současných, mnohdy velmi početných odlovech divočáků, které jsou v současné době obzvláště nutné a potřebné z hlediska biologického i mysliveckého, musíme brát v úvahu jejich maximální účinnost i minimální rušivé dopady na život jednotlivých populací černé zvěře. Je nanejvýš potřebné, abychom volili takovou variantu i jednotlivé kroky při samotném lovu tak, aby v konečném důsledku nepřinesly žádné, případně jen minimálně negativní dopady. Můžeme si zvolit z několika osvědčených způsobů lovu. Každý z nich má svá specifika, poskytující jiné využití v závislosti na našich znalostech, zkušenostech i tolik potřebné houževnatosti a trpělivosti.

4. 1. 4. Lov osamělý

Mezi individuální způsoby lovu řadíme čekanou a šoulačku. Další možnost zajímavého lovu spočívá spojením čekané a nátlačky. Osamělý lov je velmi oblíbeným způsobem a je praktikován u řady myslivců s velkou oblibou a patřičnou loveckou náruživostí. A to především proto, že tato forma poskytuje větší možnost kvalitnějšího výběru a individuálního posouzení průběrného odstřelu i přesnější umístění pozdějšího zásahu. Je řada myslivců, pro které je čekaná nejoblíbenější a nejčastější využití svého volného času. Právě tento způsob je dobré využít na častěji frekventovaných ochozech u okrajů polí i lesů, neboť se jedná o jeden z nejméně rušivých variant lovu. Vhodný je zejména z toho důvodu, že můžeme většinou v klidu posoudit konkrétní kus zvěře z hlediska průběrného odstřelu. Při příchodu na určené stanoviště se vyvarujeme chůze podél okraje lesa, ale je potřeba dodržet vzdálenost nejméně 50 až 60 metrů od něj, a poté kolmo nejkratším směrem k tomuto okraji. Při lovu na čekané, ale i při šoulání se dá využít i jedna z metod lovu lestných, tj. vábení. A to většinou použitím speciálních vábniček na černou zvěř, případně v letním období za pomoci srnčích vábniček, imitujících hlas srnčete. Právě tuto variantu lovu zkušenější myslivci často a rádi s úspěchem praktikují. Při způsobu lovu na čekané se využívají posedy a pozorovatelné různých typů a provedení. Nejvíce však vyhovují kryté, dobře zateplené tzv. kazatelny, které jsou ceněny hlavně v zimním a mrazivém počasí. Tyto se zhotovují jak na určitém místě z hlediska dlouhodobého využívání, tak na kolovém podvozku v tzv. mobilní verzi, která se může kdykoliv přemístit na různá místa

v honitbě, dle naší momentální potřeby. To samé platí i o nižších tzv. „zásedkách“ lehké dřevěné či kovové konstrukce, jež si můžeme přemístit bez pomoci další osoby, neboť se dají vyrobit i rozebíratelné verze. S lovem na čekané bývají v současné době často spojována a bohužel též právem kritizována některá vnaďště, hlavně s ohledem na jejich obsah i méně vhodné umístění. Tato velmi často aplikovaná forma se bohužel v některých honitbách zvrhla v existenci velkých hromad tlejících toxických látek rostlinného původu, případně rozkládající se živočišné zbytky. Totéž platí i v případě používání nejrůznějších krmných zásobníků, válců a podobných zařízení, které se využívají převážně v zimním období za účelem přilákání a snazšího ulovení černé zvěře. Především vlivem vlhkosti a souběžného působení mikroorganismů se obsah vnaďště velice záhy zaplísni a stává se poté nejen vydatným zdrojem znečištění životního prostředí, ale souběžně i vydatným rezervoárem mykotoxinů, jimiž je následně kontaminována i zvěřina. V důsledku toho je v určitých zemích lov za těchto podmínek přísně postihován a mělo by to být řešeno též v případě novely Zákona o myslivosti č. 449/2001 Sb. v souvislosti s dodržováním Zákona o ochraně životního prostředí č. 17/1992 Sb. a dále Zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb.

Typy mysliveckých posedů – kazatelen

Obrázek č. 6

Obrázek č. 7

Zdroj: autor

Zdroj: <http://www.prolov.com>

4. 1. 5. Lov společný

Při společných lovech černé zvěře, které se provádí většinou v typicky lesních honitbách, se používá několik jejich forem a variant. Mezi tyto řadíme: naháňku, nátlacku, nadháňku (honičku) nebo naháňku se slíděním. Možné jsou samozřejmě i mnohé jejich kombinace. Veškeré společné lovy jsou vždy náročné především na

jejich organizaci s prvořadým důrazem na bezpečný průběh a zacházení se střelnou zbraní. V přehledném prostoru nebývá obvykle problém, aby závodčí perfektně znalý místních poměrů, především terénu, situoval střelce hlavně s ohledem na bezpečnost všech účastníků lovu a poté na úspěšnost jeho střelby. Potíže mohou nastat v situaci, pokud je lov orientován do hustých a již méně přehledných ploch. Za těchto okolností bývá obvykle pro dotyčného střelce velkou výhodou místní znalost terénu s využitím umělých nebo přírodních bariér s minimalizací takových stanovišť, jakými jsou např. lesní průseky a cesty. Na těchto liniových stanovištích bývá střelba velmi riziková, hlavně ve vztahu k bezprostřednímu ohrožení sousedního lovce. Proto obvykle hospodář, případně jiný určený vedoucí lovu společně se závodčími by měli ve svém zájmu taktéž dostatečným časovým předstihem připravit organizaci jednotlivých lečů s jednotlivými stanovišti střelců. Ta by se měla nacházet, pokud možno na přehledném místě, nejlépe ve starších již vzrostlých porostech, kde má střelec šanci zvěř obeznat a případně provést úspěšnou a bezpečnou střelbu.

Obrázek č. 8 Výsledek společného lovu černé zvěře

Zdroj: autor

4. 1. 6. Lov odchytem

Nejčastěji tam, kde se nedaří, případně není možné úspěšně redukovat černou zvěř odstřelem, se k tomuto účelu využívá odchyťových zařízení. Odchyt této zvěře má s ohledem k jejím výjimečným vlastnostem určitá specifika. V důsledku toho je nutně zapotřebí, aby příslušná lapací zařízení byla maximálně pevná, bytelná a současně zabezpečená proti úniku, a to hlavně z důvodu možného podrytí. Dále musí splňovat požadavky naprosto bezpečné manipulace s touto zvěří z důvodu její

případné agresivity následkem stresu i případného poranění. K odchytu se využívají stabilní nebo mobilní odchyťová zařízení. (JEŽEK, KUŠTA, HOLÁ 2017)

V minulosti, konkrétně v 16. století se černá zvěř lovila také do tenat, která bývala běžným inventářem velkostatků a do nichž naháněli honci společně se psi. Tato tenata byla nižší a silnější než na jinou spárkatou zvěř, např. na zvěř jelení. Poblíž těchto tenat byli ukryti lovci (myšlivci) s oštěpy, které musely být pro tento účel nebezpečného lovu velmi ostře nabroušené (ANDRESKA, 1993).

Odborným statistickým šetřením bylo uvedeno, že nejčetnější zastoupení je ve věkové skupině selat. Je to dáno samozřejmě i tím, že velikost vstupních otvorů odchyťových zařízení jsou menších rozměrů. Ve sledovaném období let 2010-2015 bylo úspěšně odchyceno 1173 kusů selat. Následuje věková skupina lončáků, kterých se podaří odchytit cca 15 %. Vzácně se též podaří odchytit i dospělé jedince, kdy celkový počet činil pouhých 31 kusů. Odchyťová zařízení se nejčastěji umísťují do lesů (70 %), zbylých 30 % je situováno do jiných biotopů, jako např. pole, louky, mokřady, rákosí apod. V prostoru lesů jsou nejčastěji využívána stacionární zařízení. Nejvíce využívané jsou však mobilní typy zařízení, které je možné dle potřeby využívat na různých místech v honitbě. Podle dotazníkového šetření je pomocí odchyťových zařízení loveno cca 10 % z celkového objemu ulovené černé zvěře v ČR.

Obrázek č. 9 Odchyťová klec na černou zvěř

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Prase_divoké

4. 1. 7. Psi a lov černé zvěře

Využití loveckých psů má značný význam hlavně při společných lovech černé zvěře. Jejich úloha při této činnosti spočívá v tom, aby pokud možno v obtížně dostupných revírech, nebo jejich částech, co nejdříve divočáky objevili a za neustálého a hlasitého doléhání je přiměli k pohybu. Tato fyzicky namáhavá a nebezpečná práce na ně klade velmi vysoké nároky, mezi něž patří především: -

snášlivost a tolerance k ostatním psům	-
dobrá orientace v terénu	-
hlasitost a vytrvalost na stopě i „na viděnou“	-
dobrá a aktivní spolupráce	-
odhodlanost a nebojácnost	-
respekt před černou zvěří.	

Náročné požadavky na lovecké psy jsou důležité hned z několika důvodů:

- vysoká inteligence černé zvěře, která za účelem svého úkrytu před nepřítelem upřednostňuje především hustá a těžce přístupná místa.
- není zdaleka pravidlem, že se vyrušení divočáci dávají na ústup, nebo překotný a zmatečný úprk.
- nastávají často situace, kdy psům (i honcům) kladou houževnatý odpor a nehodlají opustit svá stanoviště.
- dosti často mívají vůči dorážejícím psům výraznou převahu, kterou umí dát náležitě najevo.

Z důvodu fyzické nadřazenosti divočáků se zvyšuje potenciální nebezpečí pro všechny zúčastněné psi. Proto mnozí nezkušení a příliš ostří jedinci, kteří jdou do tzv. přímého kontaktu s touto nebezpečnou zvěří, bývají během lovu též vážně zraněni, v nejhorším případně i smrtelně. Dle veterinárních lékařů a údajů z jejich evidencí je to až 75 % ošetřených psů následkem přímého střetu s černou zvěří.

Z výše uvedených argumentů jednoznačně vyplývá, že obrovským přínosem pro samotnou přípravu i výcvik psů používaných k lovu bývají jejich konkrétní praktické zkušenosti. Ty nabývají ve dvojitých ohrádkách, tj. obůrkách s černou zvěří, které jsou bezkontaktní a v současné době se staly významnou a důležitou součástí výcviku a lovecké kynologie. Pes se záhy obeznámí s výpady divočáků i razancí jejich útoků a na základě těchto zkušeností může na toto adekvátně reagovat později v průběhu reálného lovu, včetně přímé stresové zátěže. S každým dalším cvičným kontaktem získává pes potřebnou sebedůvěru a odvahu, ale též nutný a potřebný odstup i respekt. V tomto ohledu je dalším důležitým přínosem výcviku psů v bezkontaktních obůrkách i to, že se podstatně sníží samotné riziko i počet úrazů při lovu divokých prasat.

Závěrem lze uvést, že kvalitních psů pro účely lovu černé zvěře je stále nedostatek a v důsledku toho je musíme chovat, cvičit a zkoušet jejich loveckou

upotřebitelnost. Základ jejich praktické přípravy spočívá v tom, že pes, který výše uvedenou zvěř vyhledá, na ni uměl efektivně a s patřičným důrazem reagovat takovým způsobem, že bude touto zvěří minimálně ohrožen a uvede ji do potřebného pohybu.

4. 1. 8. Doba lovu prasete divokého

Lov prasete divokého po 1. 1. 2016, nabytím účinnosti vyhlášky č. 343/2015 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva zemědělství ČR č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška o době lovu“). Doba lovu prasete divokého je nově nastavena pro všechny věkové kategorie bez rozdílu pohlaví od 1. ledna do 31. prosince. To však neznamená, že v důsledku novely vyhlášky o dobách lovu přestávají platit ustanovení zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o myslivosti“), zvláště pak ustanovení § 36 (Vypracování plánu), § 39 (Snížení stavů zvěře a zrušení jejího chovu) a § 45 (Zakázané způsoby lovu, zejména zákaz lovit na společném lovu divoká prasata kromě selete a lončáka) atd.

Pro všechny uživatele honiteb, ve kterých je prase divoké druhem zvěře nenormovaným to znamená, že pro něj nejsou stanoveny minimální a normované stavy a nezahrnují jej do „Plánu mysliveckého hospodaření v honitbě, část plán chovu a lovu pro zvěř spárkatou (Mysl 1).“ V tomto případě je i nadále zachována povinnost uživatele honitby požádat v souladu s § 36 odst. 5 zákona o myslivosti o vyjádření orgánu státní správy myslivosti k možnosti lovu jedinců samičího pohlaví bez omezení věku a samčího pohlaví do věku dvou let. Po obdržení vyjádření lze pak lovit výše zmiňované kategorie po dobu celého roku při dodržení ostatních podmínek vymezených zákonem o myslivosti. Uživatelé honiteb, kteří mají v souladu s vyhláškou č. 491/2002 Sb., o způsobu stanovení minimálních a normovaných stavů zvěře a o zařazování honiteb nebo jejich částí do jakostních tříd stanoveny pro prase divoké minimální a normované stavy, budou s tímto druhem zvěře hospodařit jako doposud, jen s tou výjimkou, že lov prasete divokého bez ohledu na věkovou třídu a pohlaví lze provádět celoročně. Provedou tedy v souladu s § 36 sčítání zvěře a vypracují plán mysliveckého hospodaření tak, aby byla splněna podmínka stanovená v § 3 odst. 2 zákona o myslivosti – „Držitel honitby, a v případě jejího pronájmu nájemce honitby (uživatel), je povinen zajišťovat v honitbě chov zvěře v rozmezí mezi minimálním a normovaným stavem zvěře, které jsou určeny v rozhodnutí orgánu státní správy myslivosti o uznání honitby“.

Lov divokých prasat starších 24 měsíců na společném lovu je možný, pouze pokud je taková možnost uvedena v povolení podle ustanovení § 39 zákona o myslivosti-včetně povolení výjimky ze zakázaného způsobu lovu podle dalšího ustanovení § 45 odst. 2) zákona o myslivosti. Novela vyhlášky o době lovu nastavuje zvláště pro honitby s enormně vysokými početními stavy černé zvěře nikoli povinnost, ale možnost celoročního lovu všude tam, kde je potřeba učinit radikální zásah do populace prasete divokého, ať již formou tradičního způsobu lovu nebo odchytém. Z výše uvedeného jednoznačně plyne, že v honitbách, kde není zvěř normována, a tudíž není vypracovaný plán lovu, je možné podle § 36 odst. 5 zákona 449/2001 Sb. o myslivosti lovit celoročně po vyjádření orgánu státní správy zvěř samčí a samičí do věku dvou let. Tj. celoročně selata, lončáky (kňourky i bachyňky) a dospělé bachyně. Pokud uživatel v těchto honitbách požaduje lovit i dospělé kňoury, musí mít povolení od orgánu státní správy myslivosti podle § 39 zákona o myslivosti. Pakliže takovéto povolení má, může celoročně lovit i kňoury v povoleném věku a množství. V honitbách, kde jsou pro černou zvěř stanoveny minimální a normované stavy, se její celoroční lov řídí plánem lovu. V těchto honitbách se tedy dle vypracovaného a schváleného plánu lovu mohou lovit celoročně selata, lončáci, bachyně i kňouři. Další pravidla, případně omezení v lovu černé zvěře, jsou zakotvena v paragrafu týkajícím se zakázaných způsobů lovu, tedy v § 45 zákona o myslivosti. Takže na společném lovu se smí lovit pouze sele a lončák, a to jak zbraní kulovou, tak i jednotnou střelou do brokovnice. Dospělá zvěř se běžně na společných lovech nesmí lovit.

Podle „Metodického pokynu MZe orgánům státní správy myslivosti pro redukci početních stavů spárkaté zvěře pro období 2013-2018 “ je možné, aby na základě žádosti vydal orgán státní správy výjimku ze zakázaných způsobů lovu a povolil tak lov bachyní a kňourů na společných lovech. Pokud uživatel honitby takovýmto rozhodnutím disponuje, může na společných lovech celoročně lovit selata, lončáky, bachyně i kňoury. Přitom stále platí část předešlého ustanovení, že sele a lončáka lze lovit kulí i jednotnou střelou, zatímco dospělou zvěř jen kulovnicí. Současně platí ustanovení hovořící o vhodnosti kulové ráže, kdy pro odstřel černé zvěře musí být použita kulovnice s nábojem, jehož energie dosahuje ve 100 m minimálně 1500 joulů. Černou zvěř je samozřejmě možné lovit ve dne i v noci (v noci za použití vhodné střelecké a pozorovací optiky). Podle stejného „Metodického pokynu“ je možné vydat výjimku ze zakázaných způsobů lovu a povolit tak lov černé zvěře pomocí zdrojů umělého osvětlení. Lov zvěře pomocí noktovizorů a jiných obdobných zařízení je přesně definován ve „Společném vyjádření Ministerstva zemědělství, Ministerstva vnitra a Policie České republiky“, umístěném na webu MZe. Snad jen pro úplnost,

stále platí zákaz lovu černé zvěře na pozemcích, na nichž současně probíhá sklizeň zemědělských plodin a na sousedních pozemcích do vzdálenosti 200 m (www.myslivci-tyn.cz).

5. METODIKA

5. 1. Popis sledované oblasti

Souhrnná velikost regionu Klatovska je 1945,69 km čtverečních a členitost povrchu je dosti výrazná. Jeho plochu vyplňuje hlavně západní pohoří Šumavy a západní Pošumaví. Zbytek území má charakter typické podhorské oblasti bez rovinatých oblastí. Nejvyšším bodem je Velká Mokrůvka s výškou 1 370 m n. m., nejnižší místo se nachází při hladině řeky Úhlavy. Vodu z území odvádí řeky Úhlava, Otava a Řezná.

K 31.12. 2003 měl tento region celkovou výměru 1939 km², z toho:

- 46,32 % zemědělských pozemků, jenž z 55,46 % tvoří orná půda (25,69 % celkové rozlohy oblasti).

- 53,68 % ostatní pozemky, z toho 80,4 % lesy (tj. 43,16 % celkové rozlohy). Jedná se spíše o zemědělskou oblast s rostlinnou výrobou zaměřenou na produkci pšenice a ječmene, s postupně se navyšujícími plochami řepky olejné. Živočišná výroba se v posledních několika letech orientuje převážně v podhorských lokalitách na pastevní způsob hospodaření, neboť výše položené louky se využívají jako pastviny.

5. 1. 1. Klimatické podmínky

Podnebí má přechodný ráz mezi klimatem oceánským a vnitrozemským, takže má poměrně malé roční výkyvy teploty a poměrně vysoké srážky během celého roku. Šumava náleží do chladné klimatické oblasti. Teploty se mění, a to především s v závislosti na nadmořské výšce (průměrné teploty jsou ve výšce 750 m n. m. ca 6 °C a v 1300 m n. m. asi 3 °C) a liší se i vlivem terénu. Ve vyšších nadmořských výškách cca 700–800 m bývají teplotní úhrny mírně chladné až chladné, v nižších polohách mírně teplé. Roční průměr srážek se pohybuje od 400 mm v nižších polohách a na horských hřebenech dosahují i 1100 mm. Největší množství srážek tradičně spadne v centrální části Šumavy a liší se samozřejmě na návětrné a závětrné straně pohoří (srážkový stín). Nejvíce sněhu je v nejvyšších polohách příhraničního hřebene, nejméně na severovýchodním okraji Šumavy. Souvislá sněhová pokrývka

leží v nejvyšších polohách 120-150 dní. Ve vrcholových polohách jsou časté mlhy, na vrcholcích a hřebenech silný vítr a námraza.

5. 1. 2. Péče o životní prostředí

Jednou z nejvýznamnějších událostí v oblasti péče o životní prostředí na Klatovsku bylo vyhlášení Národního parku Šumava na základě nařízení vlády č. 163/1991 Sb. ze dne 20.3. 1991. Účelem jeho vzniku bylo ochránit pestrou mozaiku unikátních rozsáhlých rašelinišť, smrkových i bukových pralesů, horských luk, nespoutaných řek a ledovcových jezer. Jako jeden z největších souvislých komplexů lesa ve střední Evropě je nazýván zeleným srdcem Evropy. Šumava bývá často označována i jako zelená střecha Evropy. Domov zde mají např. někteří z ohrožených druhů živočichů, jako jsou rys ostrovid, los evropský či tetřev hlušec. Některé druhy hmyzu se nevyskytují nikde jinde na světě než právě v šumavských rašeliništích. (<https://search.seznam.cz/>).

5. 1. 3. Přehled subjektů mysliveckého hospodaření

Z hlediska historického pojetí, tj. v období druhé poloviny dvacátého století shodně jako v jiných částech tehdejší ČSSR, kdy byl v platnosti od roku 1962 zákon o myslivosti č. 23/1962 Sb., který nebral v potaz výkon práva myslivosti k vlastnictví honebních pozemků. Tento zákon stanovil působnost práva myslivosti do sféry výkonu státních a vojenských podniků a zemědělských družstev. Takovými byly např. státní statky, státní lesy, vojenské lesy a statky, JZD apod. Tyto státní a družstevní organizace mohly provozovat výkon práva myslivosti jak ve vlastní režii, nebo tuto činnost postoupit za úplatu mysliveckým sdružením. Základní, tj. nejmenší výměra byla určena na 500 hektarů honební plochy, která se zachovala až do podmínek hospodaření současných subjektů v rámci myslivosti. Zcela samostatnými právními subjekty se stala jednotlivá myslivecká sdružení na základě zákona o myslivosti č. 270/1992 Sb. s využitím dalšího zákona o sdružování občanů č. 83/1990 Sb. Vznikla opět „staronová“ honební společenstva a dále okresními úřady uznané nové soukromé i státní honitby. (<http://www.cmmi.cz/Charakteristika-organizace/Historie-lovu-a-myslivosti.aspx>.)

V současné době aktuální a platnou verzí zákona o myslivosti je zákon č. 449/2001 Sb. ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti od 1.7. 2002. Minimální výměra honitby byla zachována i nadále 500 hektarů s průměrnou velikostí honitby 1231 hektarů, obor 274 hektarů a bažantnic 578 hektarů (MZe, Zelená zpráva o stavu lesa 2002).

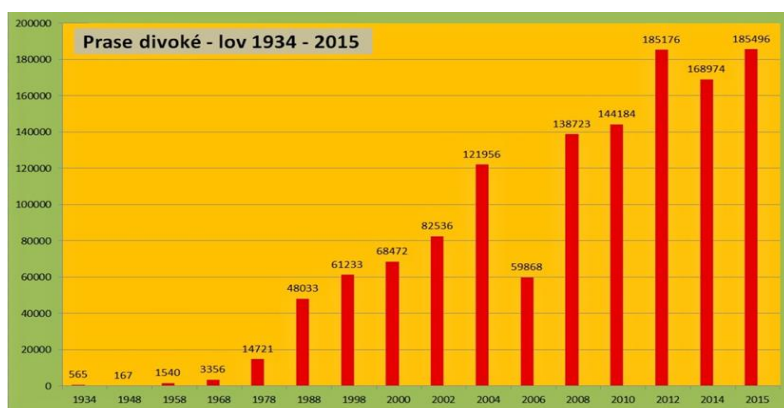
Nyní se v dané oblasti činností v rámci myslivosti zabývá celkem 58 subjektů s řádně uznanými honitbami a jednou ve vlastní režii Lesů České republiky-Lesní správa Železná Ruda. Dále v prostoru NP Šumava jsou to tři lesní správy-Prášily, Srní a Modrava. Dále také tři soukromé honitby-Městské lesy Kašperské Hory, honitba Chlumský les a honitba Chlum (ORP Klatovy).

Relevantnost odlovů černé zvěře nelze vztahovat na „přechodné“ myslivecké období devadesátých let, neboť do tohoto období spadají významné změny stávajícího legislativního procesu v České republice. Právě tyto jsou spojeny s úpravou doposud platných hranic jednotlivých honiteb v souvislosti se zánikem původních a vznikem nových subjektů mysliveckého hospodaření, tj. zánikem různých státních korporací spojených s myslivostí a následným vznikem nových organizací s právní subjektivitou včetně soukromých (ORP Klatovy).

5. 1. 4. Celkový odlov černé zvěře na Klatovsku a v ČR

V uvedeném statistickém souboru je zvlášť patrný pokles odlovu černé zvěře mezi roky 2005 a 2006, kdy rozdíl odlovu v regionu Klatovy činí 561 kusů, v rámci celé ČR je to 40 162 kusů. Následně se jedná o výraznější výkyv v počtu úlovků této zvěře v období let 2012 a 2013 v celostátním měřítku, kdy rozdíl je 32 926 kusů zvěře. Je otázkou, co je pravou příčinou toho poklesu v obou případech? Variant odpovědí je poněkud více. Buď u černé zvěře nastal opravdu pokles, nebo u honiteb, kde došlo ke změně majitelů případně uživatelů, tak tyto nové subjekty neulovali stejné množství kusů zvěře jako uživatelé předešlí, neboť se zřejmě teprve sami seznamovali s pravidly v nových honitbách. Dále je však potřeba přihlídnout k tomu, že se zde mohla projevit i několika měsíční pauza, kdy Lesy České republiky provozovali správu honiteb ve vlastní režii a prováděné odlovy od dubna do června úředně nevykázali.

Graf. č. 3 Lov prasete divokého v rámci ČR v letech 1934 – 2015

Zdroj: ČSÚ

Na základě vyjádření některých odborníků početní stavy prasete divokého v České republice se v současné době odhadují na cca 70 000 kusů dospělých jedinců. Roční přírůstek čítá cca 130 000 kusů selat a s ohledem na skutečnost, že v roce 1971 se ulovilo celkem 4 803 kusů černé zvěře. Roku 1990 vzrostl počet ulovených prasat na 50 tisíc, v roce 2001 na téměř 75 tisíc. V roce 2010 představoval odstřel černé zvěře v celostátním průměru 21 kusů na 1 000 ha honební plochy, vojenské újezdy nevyjímaje. Právě tento uvedený průměr zhruba koresponduje mediánu odlovu, jenž byl 19 kusů /1000 ha. S ohledem na analýzu lovu výše uvedené v rámci všech ORP lze dojít k závěru, že nadprůměrný odlov, tj. nad 21 ks/1000 ha byl zjištěn až v 91 ORP z celkového počtu 206 ORP, což představuje 44 % obcí. Takto nadpočetnou a doslova přemnoženou černou zvěř bude pravděpodobně nemožné registrovat v příhraničních a podhorských částech regionů, dosahující průměrné nadmořské výšky vyšší jak 600 m n. m. S tím souvisí a je podchyceno, že oblastí se stejnou, případně vyšší nadmořskou výškou je cca 16 % rozlohy České republiky (PLHAL, KAMLER, TUREK, 2012). V roce 2015 to bylo už rekordních 185 496 kusů této zvěře. Je to o 1 355 více, než tomu bylo v roce 2011 (www.aha.cz). Při těchto stavech, značné a rychlé adaptabilitě této dosti inteligentní zvěře, začala též masivně pronikat do blízkosti lidských sídel a zřejmě v horizontu nejbližších několika let nelze očekávat konkrétní pozitivní obrat. Zákaz lovu v intravilánu však zásahy silně omezuje a obviňování myslivců, že svojí nečinností působí tyto kalamitní situace, tak není příliš poctivé. Neškodí ale poznamenat, že schopnost ulovit divočáka není u jednotlivých myslivců záležitost samozřejmá a vyžaduje určité maximální lovecké schopnosti.

Samostatnou kapitolou je také slabý lovecký tlak v konkrétních honitbách, na něž se vztahují církevní restituční nároky a jsou tzv. „u ledu“. Svoji roli mohl mít i faktor mírnějšího zimního období, při němž je početní redukce stavů do určité míry zkomplikována. Další variantou je posloupnost semenných roků, které bývají příčinou toho, že černá zvěř dochází minimálně na vnadiště a nepochybně jsou důležitým aktivačním faktorem pro její reprodukci. K velmi zajímavému zjištění v rámci lovu černé zvěře došlo i tím, že v roce 1972 zaujímal páté místo v celkové produkci zvěřiny za zvěří zaječí, bažantí, srnčí a jelení. V roce 1992 už byla černá zvěř na místě třetím za zvěří jelení a srnčí, před zvěří zaječí a bažantí. V roce 2 000 již divočáci obsadili první místo a za nimi následuje zvěř srnčí, jelení, bažantí a zaječí.

Počty ulovených kusů z volných honiteb v období po druhé světové válce postupně narůstaly od několika desítek kusů přes cca 3–4 tisíce ročně počátkem šedesátých let až k úlovkům současným čítajícím několik desítek tisíc za několik

posledních několik let. V celostátním dlouhodobém trendu byly podstatné čtyři populační výkyvy, a to s vrcholným obdobím let 1962, 1977, 1991 a 2004. Věrohodné příčiny těchto výkyvů nebyly spolehlivě objasněny, neboť zůstalo pouze u spekulací o prasečím moru, případně o vlivu zimních klimatických podmínek v letech 2005-2006, při kterých došlo k razantnímu úhynu selat v jarním i podzimním období, což potvrdila i následná celostátní statistika odstřelu. V odborných publikacích se objevují články různých autorů, např. právě o nežádoucím vývoji početních stavů černé zvěře, které bohužel nenachází tu správnou zpětnou a užitečnou odezvu. V tomto ohledu je zřejmé, že redukce jejích stavů se mýjela i v následujících letech účinkem.

Počínaje datem 3.7. 2017 nabývá naší stále větší pozornosti a důležitého očekávání ve vývoji populací černé zvěře i jejího lovu souvislost s výskytem prvního případu nákazy Afrického moru prasat (AMP) v České republice. Ještě v předcházejícím roce 2016 se ulovilo 160 139 ks této zvěře, což nelze hodnotit jinak, než jako poměrně vysoký populační výskyt, kterého jsme v posledních několika letech společně svědky. Tak například současná hodnota činí cca 24 ks černé zvěře na 1000 ha honební plochy. V konečném důsledku to znamená asi čtyřnásobek početního stavu, který by znamenal určitý základ a předpoklad pro nutné přerušení a zdárné vymýcení této nebezpečné choroby. Závěrem je potřeba konstatovat, že hlavní a nejdůležitější kroky spojené s pravomocí rozhodovat v praktických opatřeních s ohledem na tuto problematiku, spočívají na orgánu Ministerstva zemědělství ČR, potažmo Státní veterinární správy.

6. VÝSLEDKY

6. 1. VÝVOJ POPULACÍ ČERNÉ ZVĚŘE V JEDNOTLIVÝCH ORP KLATOVSKA A NP ŠUMAVA

Ve vývoji populace černé zvěře na Klatovsku jsou jedním z významných i názorných statistických ukazatelů výsledky počtu ulovených kusů v průběhu let 2010-2016 v příslušných obcích s rozšířenou působností, tj. Klatovy, Sušice a Horažďovice. Honitby v rámci těchto ORP se navzájem liší nejen intenzivním způsobem hospodaření na zemědělských plochách, ale zároveň i velikostí ploch lesních porostů. Pro zdařilé porovnání následných výstupů uvedených oblastí je předem uveden její stručný popis s charakteristikou honebních ploch (viz graf) a poté struktura lovu černé zvěře (viz graf). V samotném závěru jsou prezentovány výsledky statistického šetření výše uvedených ORP.

6. 1. 1. ORP Klatovy

Honební plochy a pozemky v rámci ORP Klatovy se vyznačují spíše nižší lesnatostí a v pohraničí je menší podíl zastavěných ploch. Díky existenci CHKO-Národního parku Šumava není zdejší krajina zasažena těžbou nerostných surovin. Zemědělská činnost je zde orientována na pěstování řepky, pšenice, ječmene a kukuřice a dále na chov jatečného skotu, převážně pastevním způsobem s celoročním vnějším ustájením. Celková rozloha honební plochy v ORP Klatovy je 77 391 ha. Z toho výměra zemědělské půdy činí 43 306 ha (56 %), lesní půda 30 665 ha (40 %), vodní plocha 680 ha (0,8 %) a ostatní pozemky 2 740 (3,5 %). V letech 2010-2016 bylo v honitbách ORP Klatovy uloveno celkem 15 270 kusů černé zvěře, z toho byli: kňouři 125 kusů (0,8 %), bachyně 234 kusů (1,5 %), lončáci 4 952 kusů (32,4 %) a selata 9 959 kusů (65,2 %). Průměrný roční lov činil 2 181 kusů této zvěře.

6. 1. 2. ORP Sušice

Krajina a honitby při ORP Sušice se nachází v jihozápadní části Šumavy a vyznačuje se vyšší lesnatostí a kopcovitým reliéfem. Nedílnou a významnou součástí tohoto regionu je též CHKO NP Šumava a Svatoborská vrchovina, s nejvyšším kopcem Svatobor (845 m n. m.). Zemědělská produkce se zde zaměřuje do oblastí lukařství a pastvinářství. Celková rozloha honební plochy V ORP Sušice je 77 983 ha. Z toho plocha zemědělské půdy je 25 618 ha (33 %), lesní půda 46 746 ha (60 %), vodní plocha 981 ha (1,25 %) a ostatní plochy 4 638 (6 %). V letech 2010–2016 zde bylo celkově uloveno 5 343 kusů černé zvěře a z toho bylo: kňouři 69 kusů (1,3 %), bachyně 114 kusů (2 %), lončáci 2 130 kusů (39,8 %) a selata 3 030 kusů (56,7%). Průměrný roční lov činil 763 kusů černé zvěře.

6. 1. 3. ORP Horažďovice

Reliéf správního území ORP Horažďovice odpovídá popisu střídavě rovinaté oblasti společně s typickou pahorkatinou, s vrcholky kopců kolem 600 metrů nad mořem. Právě s mnoha ryze kamenitými vyvýšeninami, které jsou pokryté menšími lesíky i remízy, pouze v severní části regionu převažují lesy monokulturální. Zemědělská produkce je v současnosti zaměřena hlavně na intenzivní pěstování technických plodin, tj. řepky, pšenice, ječmene a kukuřice. Celková rozloha honební plochy v ORP Horažďovice je 24 815 ha. Z toho výměra zemědělské půdy činí 18 097 ha (73 %), lesní půda 5 667 ha (23 %), vodní plocha 729 ha (3 %) a ostatní plocha 322 ha (1,3 %). V letech 2010-2016 bylo v honitbách ORP Horažďovice uloveno celkem 1 940 kusů černé zvěře, z toho byli: kňouři 17 kusů (0,8 %), bachyně 17 kusů

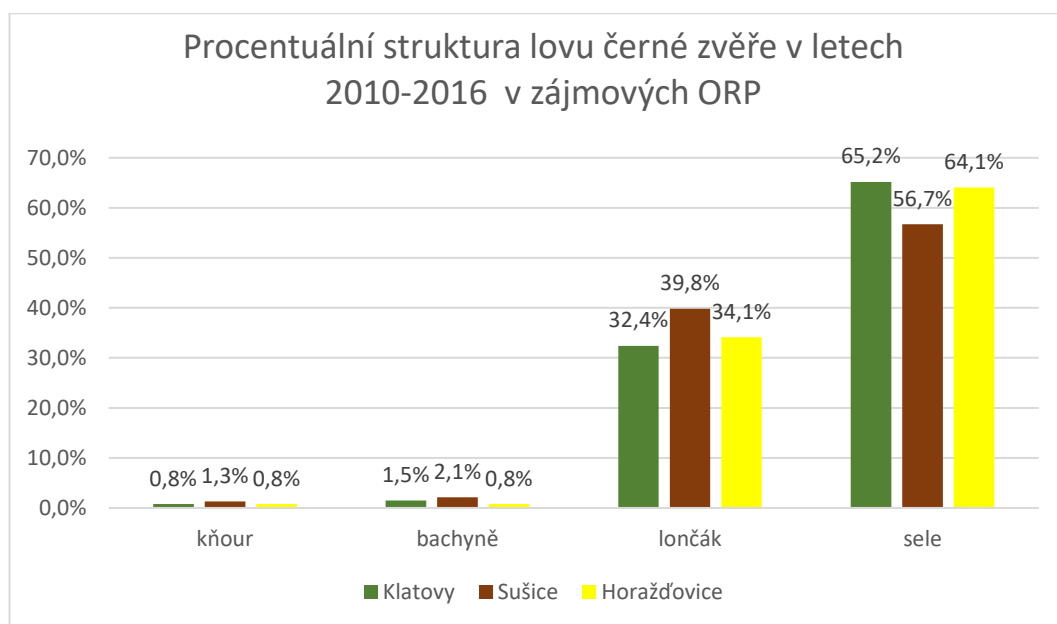
(0,8 %), lončáci 662 kusů (34 %) a selata 1 244 kusů (64 %). Průměrný roční lov činil 277 kusů této zvěře.

Tabulka č. 3 Přehled lovu černé zvěře v závislosti na honební ploše

ORP	Honební plocha	Průměrný roční lov	Odlov na 1000 ha
Klatovy	76 711 ha	2 181 ks	28 ks
Sušice	77 002 ha	763 ks	10 ks
Horažďovice	24 086 ha	277 ks	12 ks

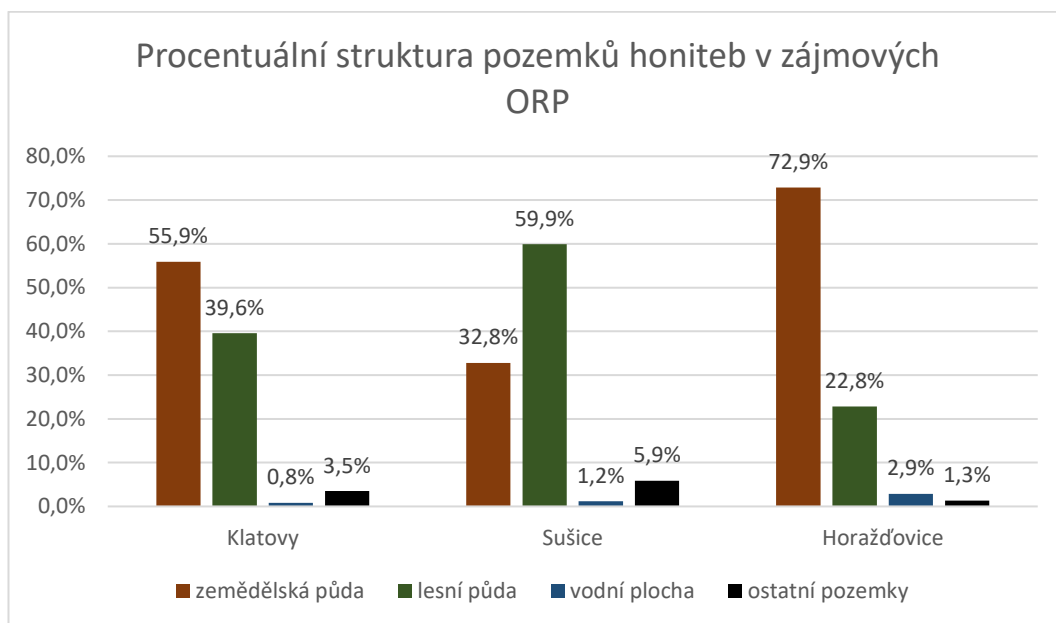
Zdroj: ČSÚ

Graf č. 4

Zdroj: ČSÚ

Graf č. 5

Zdroj: ČSÚ

6. 1. 4. NP Šumava

NP Šumava jako součást CHKO byl založen v roce 1991 a většina rozlohy je řazena do geomorfologického celku Šumava a je brána jako nedílná součást podhůří Šumavy. Šumava náleží mezi nejstarší pohoří střední Evropy, zvedající se na české straně od nejnižšího bodu, kterým je řeka Otava u Rejštejna s 570 m n. m. Naopak nejvyšším bodem u je Plechý s 1378 m n. m. NP se vyskytuje v oblasti přechodného středoevropského klimatu a jeho převážná část náleží do chladné klimatické oblasti. Průměrné roční teploty činí od +3 do +6 °C, avšak zimní teplotní rekord má hodnotu – 41,6 °C (30.1. 1987). Minimální srážky dosahují hodnot 800-900 mm, maximální 1600 mm (Březník). Průměrná sněhová pokrývka s maximální dobou trvání 120-150 dní bývá ve výši 40-150 cm. Vlhkost vzduchu je 80 % (mlhy) a vítr západního až jihozápadního směru dosahuje rychlosti 5 – 8 m/s, v maximech též 130 – 153 m/s. Větrné bouře se vyskytují 30 – 35 dní v roce.

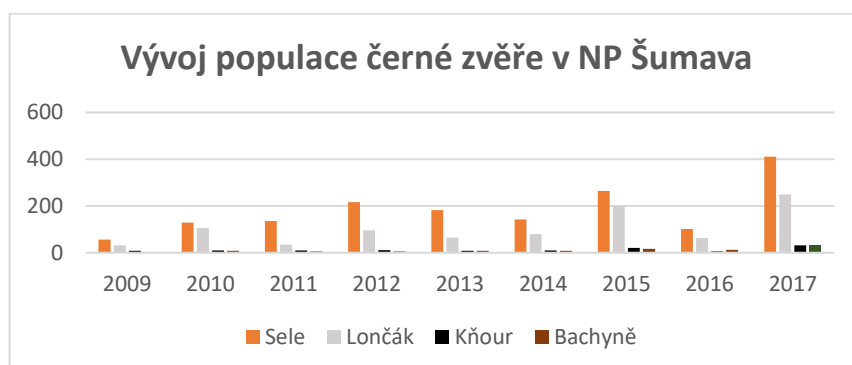
Biotop v rámci prostoru NP Šumava je velmi rozličný a právě tento nesourodý reliéf tvoří soubor různých stanovišť, jenž jsou příznivá pro život mnoha druhů živočichů. Tvoří jej převážně lesy, které zabírají 80% celkové rozlohy NP, bezlesí je v rozsahu pouhých 9%. Vodní plochy, tj. řeky a jezera se vyskytují ve výši 1 %. Honitby v prostoru NP Šumava mají celkovou rozlohu 73 619 ha, kde bylo uloveno celkem 2 780 ks černé zvěře, z toho byli: kňouři 117 ks (4,2 %), bachyně 99 ks (3,56 %), lončáci 923 ks (33,2 %) a selata 1641 ks (59 %). Průměrný lov činil 309 kusů černé zvěře.

Tabulka č. 4 Odlov černé zvěře v NP Šumava za období 2009-2017

Kategorie/rok	2009	2010	2011	2012	2013
Kňour	9	10	10	11	8
Bachyně	0	8	6	6	9
Lončák	31	105	35	96	65
Sele	56	129	136	217	182
Celkem [ks]	96	252	187	330	264
Kategorie/rok	2014	2015	2016	2017	Celkem
Kňour	10	21	6	32	117
Bachyně	8	16	13	33	99
Lončák	80	199	63	249	923
Sele	143	265	102	411	1641
Celkem [ks]	241	501	184	725	2780

Zdroj: <http://www.npsumava.cz>

Graf č. 6

Zdroj: <http://www.npsumava.cz>

6. 1. 5. Analýza a vyhodnocení výsledků

Existuje řada okolností, např. biotických, abiotických i antropogenních, jenž mohou pozitivně i negativně ovlivnit početnost jednotlivých populací černé zvěře. Porovnáním statistických dat o lovu této zvěře v zájmových oblastech docházíme k následujícím skutečnostem. Nejčtenější stavy dle ročních výsledků odlovů byly zjištěny ve správní oblasti ORP Klatovy. V rámci souhrnné plochy příslušných honiteb s vyloučením vodních ploch vychází roční průměr úlovků na 28 kusů na 1 000 ha honební výměry (viz tabulka). Na základě zjištěných čísel následně zjišťujeme, že početnímu nárůstu černé zvěře velmi pozitivně přispívá rozložení intenzivně zemědělsky obdělávané půdy s menší lesnatostí o jednu třetinu, než je tomu v případě ORP Sušice. Konkrétně se jedná o procentuální poměr 56:40. Kritérium vyššího odlovu je zde naplněno zřejmě konkrétními faktory v rámci vegetační doby polních plodin, kdy černá zvěř nalézá v tomto prostředí vynikající životní podmínky, tj. klidové, krytové i potravní.

Při hodnocení odlovu černé zvěře v ORP Sušice vycházíme z téměř totožné výměry honebních ploch jako u ORP Klatovy. Výrazně odlišné jsou průměrné roční odlovy v rámci těchto oblastí, což je patrné přibližně až trojnásobným rozdílem počtu ulovených kusů černé zvěře ve prospěch ORP Klatovy a též se zřetelem na velikost zemědělských ploch obou výše uvedených oblastí. Předně je však potřeba zdůraznit, že v tomto regionu s největší lesnatostí tj. 60 %, jsou do fondu zemědělské půdy začleněny též větší plochy pastvin. Toto v konečném důsledku představuje menší výměry osevních ploch pro plodiny, které jsou pro samotné divočáky velmi atraktivní a přednostně jimi obzvláště vyhledávané. Patrně i v důsledku těchto okolností zde existuje nejmenší odlov na 1000 ha honební plochy, tj. 10 kusů černé zvěře.

Při rozboru a posouzení konkrétních dat u honiteb pod správou ORP Horažďovice můžeme konstatovat, že v rámci této oblasti je provozováno také značně intenzivní zemědělské hospodaření, což představuje 73 % honební plochy. Lesní celky leží pouze na bezmála 23 % této plochy, a to převážně v severní části této oblasti. V rámci tohoto regionu je patrná nejmenší honební plocha, tj. 24 815 ha a dále nejmenší hodnota v průměru ročního odlovu v rámci všech tří posuzovaných subjektů, tj. 277 kusů černé zvěře. V tomto ohledu mají na vývoj populace této zvěře a jejího odlovu dva podstatné, přímo úměrné a zároveň korespondující vlivy. V první řadě je to nejmenší plocha zemědělské půdy, tj. 18 097 ha a druhým faktorem je téměř zcela odlesněná severní část této oblasti s pouze 23 % lesního pokryvu.

Z analýzy odlovu černé zvěře po jednotlivých ORP vyplývá, že nadprůměrný odlov (21 ks/1.000 ha) byl podchycen v devadesáti jedna ORP a z celkových 206 ORP což čítá 44 % obcí. (PLHAL, KAMLER, TUREK 2012)

V případě lovu černé zvěře v oblasti NP Šumava v období let 2009–2017 je zpočátku patrný pozvolný nárůst počtu odlovených kusů mezi roky 2009–2012 a vzápětí pokles lovu do roku 2014, což se týká shodně kategorií selat a lončáků. Značný propad odlovu výše uvedených dvou kategorií je zcela evidentní mezi roky 2015–2017, kdy došlo k opětovnému, až razantnímu vzestupu jejich stavů. V kategorii kňour i bachyně zaznamenáváme relativně stagnující vývoj od roku 2009 do roku 2014. Následuje mírné navýšení v roce 2015 a od poklesu v roce 2016 opakované zvýšení odlovu v dalším roce 2017. Celkově kolísavý průběh vývoje populací lovu selat a lončáků v NP Šumava můžeme spatřovat hlavně v souvislosti s extrémními a drsnými vlivy i výkyvy počasí, a to převážně po celou dobu zimního období. Druhým neméně důležitým aspektem se jeví dostupnost potřebného množství kvalitního žíru v jednotlivých letech, a to především dobrá úroda plodonosných dřevin. V této souvislosti se jedná hlavně o buky s ohledem na vegetační stupňovitost v návaznosti na nadmořskou výšku příslušné oblasti. Dalším možným vlivem může být též rozdílný charakter, organizování a finální výkon loveckého tlaku v rámci konkrétního místa i období.

6. 2. Diskuse

V rámci populačního vývoje černé zvěře na Klatovsku a jeho přilehlých oblastí jsou patrné určité disproporce nejen z hlediska počtu odlovených kusů, ale též dle věkové skladby i pohlaví této zvěře, což má podstatný vliv na její celkové početní stavy. Toto zjištění vychází z charakteru přírodních podmínek výše uvedeného regionu. Z abiotických faktorů je to především nadmořská výška a s tou související výška i délka trvání sněhové pokrývky v průběhu zimního období. Další a neméně podstatné vlivy představují dostatečné množství potravy a v neposlední řadě též intenzita loveckého tlaku. Tak například vzájemným posouzením rozlohy téměř shodných honebních ploch i celkového množství úlovků černé zvěře za přibližně totožné časové období v regionech ORP Klatovy, ORP Sušice (vyjma ORP Horažďovice) a NP Šumava docházíme k ověření výše uvedené hypotézy, že s růstem či naopak poklesem nadmořské výšky registrujeme též rozdíly a výkyvy populačního charakteru.

S ohledem k celostátním statistickým výsledkům můžeme konstatovat, že právě dobrá úživnost v návaznosti na nutné a potřebné klidové a krytové podmínky

spoluvytváří značně příznivé prostředí pro velmi úspěšný populační vývoj černé zvěře. Ten bývá v převážné většině spojený se všemi negativními dopady a důsledky nejen na Klatovsku, ale v rámci celé České republiky. V současné době při vyšších stavech i výřadech černé zvěře, s ohledem na hodnocení výsledků odlovu v jednotlivých ORP, NP Šumava a v neposlední řadě i celostátní statistickou evidenci, musíme konstatovat, že doposud nejsme schopni odpovědně s touto zvěří nakládat a hospodařit. Z velké části zvládáme způsoby a metody jejího lovu, ale značné nedostatky a rezervy přetrvávají nadále v celkově příliš nezvládnutém managementu jejího chovu. Dlouhodobě přetrvávající značně vysoké populační a početní stavy černé zvěře dospěly do maximálních hodnot a názorně se tím narušila rovnováha populací v naší přírodě. Tento pro nás neblahý stav nenaplňuje zásady všeobecně udržitelného rozvoje, jehož přímým důsledkem jsou rozsáhlé škody, ale též ohniska velmi nebezpečných infekčních chorob a nálezů. Právě v současné době aktuálním a pro nás velice znepokojivým aspektem je výskyt Afrického moru prasat na Zlínsku. Souběžně tato skutečnost přináší velký otazník, jakým způsobem a zda vůbec, alespoň v nějakém příznivém časovém horizontu, se tento problém podaří zdárně řešit. V dnešní době je nanejvýš potřebná a nutná radikální redukce stavů, nežli příznivější a populárnější zlepšování skladby a rozvoj populací.

Jedním z primárních poznatků současného pojetí chovu a ve své podstatě kritického stavu je především to, že skladba jednotlivých populací divokých prasat v prostoru většiny současných honiteb neodpovídá jak po stránce věkové, tak sexuální. Především stále více zaznamenáváme nízký věkový průměr, a naopak máme velký nedostatek nadějných i dospělých jedinců samčího i samičího pohlaví. V důsledku toho se účastní reprodukce (chruť) i mladí a tělesně nevypělí jedinci (hlavně bachyňky). Výsledným produktem je potomstvo, kterými bývají velmi často selata tělesně slabá, neduživá a v tomto ohledu i vnímavá na různé choroby a nákazy. Proto paradoxně i přes celkově vysoký odlov dochází stabilně k nárůstu stavů této zvěře, neboť se málo zvažuje a podceňuje právě podíl této mladé zvěře na celkové reprodukci. Současný stav je asi takový, že zčásti jsou šetřeny vodící bachyně, ale zároveň se bohužel loví konstitučně nejvyspělejší a nejpotřebnější jedinci v tlupě. Dlouhodobě přetrvávající poměr v populaci divokých prasat je zhruba 2/3 selat a lončáků, 1/3 zvěře starší tří let s nedostatkem dospělých kňourů ve věku 4 – 5 let a hlavně až kritickou absencí statných a kapitálních kňourů ve věku 6 – 8 let. To znamená, že uvedený poměr je opačný, než by ve skutečnosti měl být. V poslední době jakákoliv snaha o zlepšení stavu v této oblasti nenachází potřebnou i pozitivní odezvu v odpovědných kruzích a naráží tím na všeobecnou odezvu. Kdo že to vlastně

ponese riziko a konečnou zodpovědnost za způsobené a v konečném důsledku vyčíslené škody? Avšak i přes to, že škody pokračují nadále v důsledku neprosazení „nepopulárního“ opatření, k odpovědnosti se už nikdo nehlásí. Iniciativa v oblasti zavedení těch správných zásad chovu soustavně naráží na nechuť a odpor ze strany takových lidí, kteří hodlají střílet černou zvěř za každé situace a bez jakékoliv zpětné vazby, či kontroly. Znamenalo by to především odborně vytipovat a poté konkrétně vymezit oblasti chovu černé zvěře, jednotlivě dotčené honitby zařadit do jakostních tříd, stanovit NKS a zřídit plánování chovu a lovu této zvěře (viz doc. Ing. Wolf, CSc.). V tomto ohledu je nepochybně velmi důležitým aspektem v rámci lokálních populací černé zvěře pokud možno přesné pojmenování a stanovení kritérií selekce i konečných cílů příslušného chovu.

Nejen na základě výše uvedených podkladů a skutečností by naši činitelé, odpovědní za tuto problematiku, měli začít urychleně vyvíjet činnost v tomto směru a převážně v lesních regionech a biotopech fakticky a reálně podporovat snahy o postupném zřizování oblastí chovu černé zvěře.

6. 3. Závěr

Přítomnost černé zvěře a s ní spojené škody v krajině jsou nespornou realitou a je nanejvýš pravděpodobné, že se s tímto nepříznivým jevem budeme setkávat čím dál častěji. Reálná šance a možnost razantního snížení jejich stavů není otázkou jen nadcházejícího období. Současná nařízení i vyhláška a její změny jsou platné jen velmi krátkou dobu na to, aby bylo možné zhodnotit výsledky tohoto opatření, natož činit nějaké relevantní závěry pro nejbližší budoucnost. V této souvislosti je však velmi zajímavé vystoupení na toto téma bývalého ministra zemědělství Ing. Mariana Jurečky, jenž ve svém projevu 16.12. 2015 uvedl: „Jsem si vědom, že změna týkající se odlovu divokých prasat vyvolává určité rozpaky, zda je takto nastavená doba lovu etická a myslivecká. Proto považuji za nezbytné jasně říci, že tato změna neznamená pro uživatele honiteb povinnost, ale dává jim do rukou nástroj k okamžitému řešení lokálních problémů v případě, že není jiný způsob“.

Černá zvěř má v naší škodlivými vlivy zkoušené a zatěžované přírodě i nadále své trvalé místo. A to nejen proto, že je zvěří až neuvěřitelně inteligentní a přizpůsobivou, ale též i velmi houževnatou a vitální. Avšak v konečném důsledku je potřeba si uvědomit, že i nadále je nutné z naší strany o černou zvěř svědomitě a všestranně pečovat tak, abychom tuto zachovali i budoucím generacím, jako trvalou a významnou součást naší přírody, která si to po právu nepochybně zaslouží.

A na samý závěr další citát z odkazu profesora Komárka: „Ježto nemáme národních parků a nelze je již založiti, bylo by dobře, kdyby aspoň velký státní lesní majetek se tohoto zvířete ujal a v některém velikém lesním komplexu jeho existenci udržel. Alespoň tak, aby divočák z naší lovné zvěřeny zcela nevymizel“.

Seznam literatury a použitých zdrojů:

ANDRESKA, J. ANDRESKOVÁ, E. *Tisíc let myslivosti*. 1. vydání TINA, 1993. 443 s. ISBN 80-85618-12-5.

ČERVENÝ, J. ANDĚRA, M. *Vývoj populace spárkaté zvěře v ČR, (I) – srnec obecný a prase divoké*. Svět myslivosti č. 1/2012, str. 8–11, ISSN 1212-8422.

ČERVENÝ, J. KAMLER, J. KHOLOVÁ, H. KOUBEK, P. MARTÍNKOVÁ, N. 2003: *Encyklopedie myslivosti*, Ottovo nakladatelství – cesty, Praha, 591 s. ISBN80 – 7181 – 901 – 8

ČERVENÝ, J. ŠŤASTNÝ, K. KOUBEK, P. *Ottova encyklopedie Zvěř*. Ottovo nakladatelství s.r.o., 2016. 400 s. ISBN 978-80-7451-521-7.

ČMMJ, Informační portál. *Historie lovu a myslivosti*. [online]2009, cit [2015-03-18]. Dostupné z: <http://www.cmmj.cz/Charakteristika-organizace/Historie-lovu-a-myslivosti.aspx>.

HANZAL, V. a kol. *Penzum znalostí z myslivosti*. České Budějovice: GRAND s. r. o., 2008. 815 s. ISBN 978-80-904056-0-8.

HANZAL, V. a kol. *Velká myslivecká encyklopedie*. České Budějovice: GRAND s. r. o., 2007. ISBN 80-900593-0-9.

HANZAL, V. a kol. *Myslivost I*. Praha: Druckvo, 2016. 387 s. ISBN 978-80-213-2637-8, ISBN 978-80-87668-23-8.

HANZAL, V. a kol. *Myslivost II*. Praha: Druckvo, 2016. 314 s. ISBN 978-80-213-2703-0, ISBN 978-80-87668-29-0 Vimperk, 443 s.

HAPP, N. *Myslivecká péče a lov černé zvěře*. Vydavatelství Víkend s. r. o., 2005. 173 s. ISBN 80-7222-362-3.

HARLING, G. KEIL B. *Praktická příručka pro lov černé zvěře*. Vydavatelství Víkend s. r. o., 2009. 127 s. ISBN 978-80-7433-002-5.

HELL, P., *Diviáčia zver*. Príroda, 1986. 419 s. ISBN 64-036-86

HESPELER, B. *Černá zvěř-způsob života, omezování škod, posuzování, způsoby lovu, využití zvěřiny*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. 128 s. ISBN 978-80-247-1931-2.

HROMAS, J. a kol. *Myslivost*. Písek: Matice lesnická spol. s.r.o., 2000. 491 s. ISBN 80-86271-04-8.

HROMAS, J. a kol. *Myslivost*. Písek: Matice lesnická spol. s. r. o., 2007. 560 s. ISBN 978-80-86271-00-2.

JEŽEK, M. KUŠTA, T. HOLÁ, M. *Odchyt černé zvěře*. Myslivost: Stráž myslivosti 2017, roč. 65, č. 9, strana 16. ISSN – 0323 – 214X 46887

MEYENHARDT, H. *Mezi divočáky*. Panorama, 1983. 132 s. ISBN 11-103-83.

PLHAL, R. KAMLER, J. TUREK, K. *Kde máme lovit? (II)*. Myslivost: Stráž myslivosti 2012, roč. 60, č. 2, strana 28. ISSN – 0323 – 214X 46887

URBANEC, R. HAVRÁNEK, F. BUKOVJAN, K. ŘEHÁK, L. *Černá zvěř v kulturní krajině*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005. 23 s. ISBN 80-7084-472.

WIKIPEDIA, *Prase divoké-Wikipedie* [online]. 28.2. 2015 [cit. 2015-03-20] Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Prasedivoke%C3%A9>.

WIKIPEDIA, *Šumava* [online]. 8.1.2015 [cit. 2015-03-15] Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0umava>.

WOLF, R. *Černá zvěř, současná a budoucí chovatelská problematika. Příloha sborníků referátů*. Písek: Matice lesnická s.r.o., 1994. 127 s. ISBN 80-900042-2-9.

WOLF, R. *Rukojeť chovu a lovu černé zvěře*. 1. vydání. Písek: Matice lesnická s. r. o., 1995. 148 s. ISBN 80-900042-2-9.

WOLF, R. *Rukověť chovu a lovu černé zvěře*. 2. doplněné vydání. Písek: Matice lesnická s. r. o., 2000. 123 s. ISBN 80-86271-03-X.

ZÁKON č. 449/2001 Sb., *Úplné znění zákona o myslivosti, ve znění zákona o myslivosti, ve znění zákona č. 320/2002 Sb. a zákona č. 59/2003 Sb.*

ZIEGROSSER, P. *Lov černé zvěře a psi*. Myslivost. 2017, roč. 65, č.1, str. 56.

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Mapa zájmové oblasti
- Příloha č. 2 Odstřel černé zvěře – ORP Klatovy
- Příloha č. 3 Odstřel černé zvěře – ORP Sušice
- Příloha č. 4 Odstřel černé zvěře – ORP Horažďovice
- Příloha č. 5 Úlovky černé zvěře v rámci ORP Klatovy a ČR v letech
2000–2016

Příloha č. 1 Mapa zájmové oblasti

Zdroj: mapy.cz

Příloha č. 2 Odstřel černé zvěře – ORP Klatovy

Kategorie/rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kňour	16	21	17	23	18	15	28
Bachyně	23	28	32	51	34	42	49
Lončák	629	474	721	885	742	962	900
Sele	1331	1204	1449	1606	1319	1879	1757
Celkem [ks]	1999	1727	2219	2565	2113	2898	2734

Příloha č. 3 Odstřel černé zvěře – ORP Sušice

Kategorie/rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kňour	6	2	3	16	13	20	9
Bachyně	4	2	7	16	20	46	19
Lončák	212	174	301	351	282	555	255
Sele	304	301	404	435	475	686	425
Celkem [ks]	526	479	715	818	790	1307	708

Zdroj: www.myslivo.cz

Příloha č. 4 Odstřel černé zvěře – ORP Horažďovice

Kategorie/rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kňour	2	0	0	3	2	6	4
Bachyně	0	0	2	1	5	3	6
Lončák	54	44	75	114	127	142	106
Sele	104	64	143	215	279	278	161
Celkem [ks]	160	108	220	333	413	429	277

Zdroj: www.myslivost.cz

Příloha č. 5

Úlovky černé zvěře v rámci ORP Klatovy a v ČR v letech 2000–2016.

letopočet	ORP Klatovy	Česká republika
2000	1 348	67 858
2001	1 346	72 061
2002	1 305	81 757
2003	790	77 269
2004	1 043	121 002
2005	1 226	100 030
2006	665	59 868
2007	1 753	121 020
2008	2 075	138 723
2009	1 518	121 690
2010	1 999	144 184
2011	1 727	184 141
2012	2 219	185 176
2013	2 585	152 250
2014	2 113	168 974
2015	2 898	185 496
2016	1 749	160 139

Zdroj: ČSÚ